

Honfoglalás kori méltóságok a Nílus partján

Ez a cím már önmagában is lehetetlennek tűnik. A tudomány mai állása szerint a magyar nép, és vele a honfoglalás kori méltóságok eredetét a sztyeppe népei között kell kutatnunk. Mit is keresnének ezek – a csak magyarul érthető méltóságok – a Nílus partján, az ősi Egyiptom homokbuckái között?

Az alábbiakban erre a kérdésre keressük a választ.

A Nílus-parti hieroglifák magyar nyelvű olvasásakor nemcsak az ősi kultúra megismerése, de nyelvünk őséneke kutatása, szókincsének, nyelvtani szerkezetének folyamatos felderítése is a feladataink közé tartozik. Tekintettel a viszonylag jól követhető elmúlt ezer év írásos emlékei és a középbirodalmi papirusztekercsek írásának ideje között eltelt több ezer éves távolságra, a hangzósítások során nem kerestük az évezredekkel később lejegyzett honfoglalás kori méltóságok hieroglif/hieratikus írásjeleit.

Tévedtünk!

Mint azt az alábbiakban bemutatjuk, a honfoglalás kori tisztségek nem az ázsiai sztyeppéken alakultak ki! Nyomait Mezopotámiában, az ún. Közel-keleten, sőt a Nílus-parti hieroglifák között is követhetjük. Az ősi hitvilág, s vele a méltóságok is az idők kezdete óta öröklődtek. Természetesen az utókor és a változó körülmények hatására alaki és esetleg tartalmi változásokon mentek keresztül, de lényegében az ősi értelmüket megtartották.

Gondolunk itt a *kende*, a *gyula* és a *harka* tisztségek jelentésére, eredetére.

Gondolatainkat három csoportba tömörítettük.

Elsőként a *harka* hieroglif jelét vizsgáljuk, melyet az ősi áldozati szokások egyik részletének bemutatása követ. Végül a *kende* és a *gyula* Nílus-parti jeleivel ismerkedhetnek meg.

* * *

I. A horka és az arc

Az ún. *Hajótörött története* című, az egyiptológia besorolása szerint *Papyrus Leningrád 1115* néven ismert tekercs olvasása közben többször találkoztunk a | jelekkel. Hangértékét és jelentését az egyiptológia szaktudománya a *hr* → 'face' alakban és értelemmel határozta meg. A *bagoly* teljes alakú jele mellett ez az egyetlen olyan hieroglifa, amelyik velünk szembe néz.¹ A többit (egyébként a bagoly testét is) rendre oldalnézetben látjuk! Következésképpen megállapíthatjuk, hogy az *arc* jele a Nílus partján különleges hieroglifának számított. Ezt a jelet látványa, és a *K-H-G* váltóhangok összevetése után korábbi olvasatainkban az *arc*, valamint a *hr* hangértékét követve KÖR-úr hangzósítással, értelemmel láttuk el. Tekintve, hogy az említett tekercsen szövegkörnyezete a *bíráskodás*, az *adóbeszedés* fogalmához vezetett, az egyiptológia által megadott   hieroglifák középbirodalmi értéke alapján a közvetlen *hr* → HoR hangzósításhoz, illetve bővebb változatában a honfoglalás-kori ősi méltósághoz, a HORka szavunkhoz térünk vissza.

Kérdés, hová vezet ez a szál? Mit jelentett, egyáltalán ismert volt-e a Nílus partján a *horka* tisztség?

A *horka* meghatározása a *Magyar Nagylexikon* szerint a következőképpen hangzik: “Horka, *harka*: honfoglalás kori magyar méltóságnév, amelyet VII. (Bíborban született) Konstantinosz császár *kharkas* alakban jegyzett fel. A ~ a magyarok harmadik főembere, a bírói tisztség viselője. Eredete ismeretlen, egyes nézetek szerint kabar méltóságnév lehetett.”²

I./ Első lépésünk az adatgyűjtés.

1.) Az egyiptomi hieroglifák hangértékeinek kutatása során visszatérő gondot okozott az egymástól merőben eltérő jelek azonos hangértékeinek pontos szétválasztása, jelentésük értékelése. Így pl. a *hr*, *hr*, *h3*, *h*, *hr*, *h3* transliterációval jelzett hangértékek a négyféle *h* hang erőszakos megkülönböztetése mellett az *r/l*, és az *3* (óbirodalmi *r* hang) kíséretében több hieroglifa megszólaltatására jogosítanak. A kérdés a *h* hangok (sőt, az ide tartozó *k* és *g* váltóhangok) diverzitásán kívül a nem jelzett magánhangzók felismerése volt. Gondolunk itt a leggyakrabban előforduló hieroglifákra, pl. az M₂-es *hrrt* 'flower' (478); az M₁₆-os jel *h3* 'clump of papyrus' (481); N₃₁ *hrt* 'road bordered by shrubs' (489); a piramisszövegekben N₁ *hrt* 'heaven' (485); Aa₁₉ *hrt* 'prepare' (542); T₂₈ *hr* 'butcher's block' (515); N₇ *hrt-hrw* 'day-time' (486), F₄ *hrt* 'front' (462); O₁₀ *Ht-hr*, 'Hathor istenő' (494); P₈ *hrw* oar, 'voice'; G₇ *Hr(w)* 'Horus' (468), pontosabb jelentését lásd

¹ Részletes bemutatása az I/5. pont alatt.

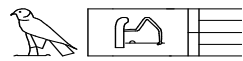
² *Magyar Nagylexikon* 9, Magyar Nagylexikon Kiadó (Budapest, 1999), 618.

lejjebb; G₅ *Hrw*, 'falcon' (467); D₃₄ 'ḥ3' 'fight' (453). Utoljára hagytuk, de további figyelmünket erre a jelre összpontosítjuk: D₂ *hr* 'face' (450).³

Megannyi *k-h + r* hangú jel!

A felsorolás egyébként távolról sem teljes, hiszen az uralkodó nézetek szerint a bemutatott jelek számos összetételben további szavak, gondolatok sokaságát, esetleg részeit képezik. A *K-H-G + R-L* hangok oldalszámra menő változatait itt nem célunk elemezni.

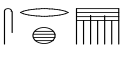
2.) Ismerkedjünk meg *Hor-Aha*, vagy közismert nevén *Menes* fáraó hieroglifáival, mert Padányi Viktor ide vezette vissza a *horka* szavunkat⁴:

hr-ḥ3 → óbirodalmi hangtan szerint olvasata HoR-aD-éG-úRa → középbiradalmi változata HoR-aD-H/G-aR. Ez volt *Aha* fáraó *Hórus* neve. A sólyom és a keretben látható *Aha* hieroglifa bővebb magyarázatát lásd lejjebb.

A királyok Horus nevééről Gardiner a következőket írja:

„I. Horus name, less suitably called banner-name or *ka*-name, represents the king as the early embodiment of the old falcon-god Horus, who early became the dynastic god of Egypt, and as such was identified with the sun-god Re^c, himself also at some very early period the dynastic god. This name is frequently written within a rectangular frame, at the bottom of which is seen a design of recessed paneling such as we find in the facades of early brick tombs and in the false doors of Old Kingdom mastabas; [...] It is not quite certain whether the building symbolized by the rectangle and the façade (together termed the *srh*) was the king's palace or his tomb. The former alternative is the more probable, since in the oldest times the Horus name was the commonest designation of the king, and it is unlikely that a purely sepulchral name should have been chosen for the purpose. Still, its association with the *ka* or 'spirit' came to be very close. On the whole, we may conclude that the Horus name denotes the aspect of Horus worn by the king whilst dwelling in the palace.”⁵

Fordításunkban: 'A Horus név, kevésbé helyes megszólítása a zászlós-név, vagy *ka*-név, bemutatja a királyt, mint Horusznak a Sólyom-istennek korai megtestesítőjét, aki a korai Egyiptom dinasztikus istene volt, és csakúgy azonosították a Nap-isten Re^c-vel, a szintén valami nagyon korai időszak dinasztikus istenével. Ezt a nevet rendszeresen szögletes keretbe írták, melynek az alján látható rovátkolt borítás, olyan, mint a korai téglá sírok és az Ó-birodalom mastabáinak ál-ajtóin található.[...] Nem teljesen biztos, hogy az épület a négyszögletével és a façadokkal (együttes neve *srh* [*serek*, sic!]) a királyi palotát, vagy a király sírját szimbolizálja.⁶ Az előbbi változat valószínűbb, a legrégebb idők óta a Horus név a király legáltalánosabb elnevezése volt, és valószínűtlen, hogy tisztán temetési név választása lett volna a szándékuk.

³ A zárójelbe tett számok Gardiner, *Egyptian Grammar*, Third Edition (Oxford, 2007) könyvének oldalszámait jelzik.

⁴ Az ide vonatkozó idézetet lásd később az I/8 alatt.

⁵ Gardiner, *op. cit.*, 72.

⁶ Az angol *tomb* (sír) szó mögött a magyar *domb* szavunkat sejtjük: „DOMB, (1), (dom-b) fn. tt. domb-ot. 1) Tulajdonképp, a föld színén, síklapályon kevéssé fölebb emelt, s mintegy kerekdeden feldudorodott földtömeg. A dombnál magasabb a halom, a halomnál magasabb a hegy. [...] Rokonok vele a latin *tumeo*, *tumor*, *tumulus*, német *Damm*, régi svéd *dampu*, román *dimbu*, szanszkrit *dámá*, *dámán*. A hellen *τυμβος* csak történetesen egyezik meg, mert ez *τυφο* szótól eredetileg égetési, halott égetési helyet jelentett, s ha vajjon ezen *τυφο* [füstöl], valamint a német *Dampf* jelentéseik is eredetileg a domborodástól, ki- vagy felduzzadástól vétettek-e, vizsgálata másokra bízunk.” Czuczor-Fogarasi I, *op. cit.*, 1268. „**domb** 1307 [...] Ősi örökség az ugor korból [...] – A magyar szókezdő *d* – valószínűleg a *b* hatására – *t-ből zöngésült.” *TESZ* 1, 658.

Mindazonáltal a *ka*-val ill. 'szellemmel' való összefüggése ezt nagyon megközelíti. Egészében véve megállapíthatjuk, hogy a Horus név utal a Horus szemléletre, ez megkopott miközben a királya a palotájában lakik.'

Érdeemes megjegyeznünk, hogy Gardiner szerint a *ka*-lélek és a *HoR* szorosan összefügg! A tanulmány összefoglalásakor erre még visszatérünk.

Egyébként, ha már megemlítettük, a *ka-soul* hieroglifás írása , jelentése, egyúttal képértéke KaRok. „D₂₈ arms extended so as to embrace – Ideo. in *k3* 'soul', 'spirit'.⁷ Látszólag valóban *átölel*, de értelme a *lélek*, a *szellem*.

Sőt! A továbbiak követéséhez ide kívánczodik párja, a halott másik lelke is, a *ba-soul*.

Gardiner, G₂₉ jaribu – Ideo. in *b3* 'soul (in bird form)'. Hence phon. *b3*, exx. *b3k* 'servant';   *hb3* 'destroy'.⁸ Tehát a *Ba*-lélek (madár formában). Phon. alakban *b3k* 'szolga' (magyar hangzósítása → B-aR-aK → BÍRÁK), 'megsemmisít'.

A könnyebb eligazodás érdekében bemutatjuk *Hor-Aha*, vagy *Menes* fáraó következő két további nevét is, melyek már az ún. kartusba írt személynevei, tehát ezek nem a trónnevek. Ilyenkor bevezető hieroglifaként a járulékos *Nap-fia* jeleket írták neve elé: *s3r imn j-Hr* → gáCséR (HoRus Jó MeN-Je);   *s3-r imn* → gaCséR (a Jó MeN).

3.) Horus jelzésére gyakran az állványon ülő sólymot használták⁹:

„G₇ falcon of Horus on the standard R₁₂ – Det. in the O.K. writing *Hr(w)* 'Horus'. Hence, in O.K. and later often archaistically det. of gods, ex   *Imn* 'Amun', or of the king, ex.   *nsw* 'king'. So too regularly in hieratic, while hieroglyphic prefers A₄₀. Also ideo. in pronouns of 1-st pers. sing. When the king is speaking, exx. *i*,   *wi* 'I', 'me'.¹⁰

Fordításunkban: 'Horusz sólyma az állványon. Det. az óbirodalmi írásban *Hr(w)* 'Horus'. Az Óbirodalomban és később gyakran archaikus det. az isteneknek, *Imn* 'Amun', vagy a királynak *nsw*. Így szintén szabályos a hieratikus írásban, miközben a hieroglifás írás a jelet használja. Szintén ideo. a szem. névmás egyes szám 1. sz. Ha a király beszél *i*,   *mi* 'I', 'engem'.'

⁷ Gardiner, *op. cit.*, 453.

⁸ Gardiner, *op. cit.*, 470.

⁹ A Horus kérdés az egyiptológia egyik legtöbbet idézett, agyontárgyalt fogalma, sajnos megnyugtató eredmény nélkül. Irodalma hatalmas, jelen kereteink között nem célunk bővebb ismertetése.

¹⁰ Gardiner, *op. cit.*, 468.

4.) Ezek után nézzük meg a *HoR* olvasatért, hangzósításért felelős *sólyom* jel közelebbi hieroglifáit is:

„G₅ falcon (exact species not determined) – Ideo. in var Pyr.   @rw '(the falcon-god) Horus'.”¹¹

Gyakorlatilag a *HoR* közismert hangzósítása a hieroglifák H és r hangjaiból származik. A többi csak az ún. toldalék, azaz tbsz. jele, ill. az állvány és az *arc* jele, mint determinativum!

S ezzel megérkeztünk a *hor(ka)* kérdés lényegéhez. A középbirodalmi hangzósítás szerint a *sólyom* jelet a jelzett két hieroglifa alapján → a *h* és *r* hangokkal kell megszólaltatni. De! Gardiner gyűjtésében a biztonság kedvéért, úgymond megerősítésként (a szakirodalom vélekedése szerint *determinativumként*) az azonos hangalakú és értelmű *arc* jelet is a hieroglifák közé írták: .

Következésképpen feltételezhetjük, hogy a és a hieroglifák valahol egymással összevethetők, ill. értelmét és hangjait tekintve azonosak.

5.) Mint már korábban említettük, az *arc* jele az egyik kivételes hieroglifa. Szembe néz velünk: ! Vizsgáljuk meg az egyiptológia ez irányú ismereteit is:

„Members of the body IV./2: *her* , ...”¹²

„D₂ face – Ideo.in Hr 'face' and derivatives. Hence phon. Hr, exx.   *hr* 'prepare';   *dhr* 'bitter', 'sour'.”¹³

Tehát ideogramma *hr* 'arc' és származékai. Phon. *hr*, exx.   *hr* 'készít'   *dhr* 'keserű', 'savanyú'.

Valóban! Itt is a jelek, s a vele járó *h* és *r* hangok uralkodnak a képet.

Más szóval hangtani alapon lehetetlen a *sólyom* és az *arc* hieroglifáit egymástól elválasztani!

Sőt! Miért is kellene egymástól elválasztanunk őket, hiszen az óbirodalmi hangzósításában a → *G* hang, → *L* hang, olvasata: *éGi éLő*, a Sólyomkirály, ún. középbirodalmi hangértékei szerint *HoRus* nevében megjelenő küldött, a *hor(ka)*, képletesen az ő arcát viselte. Feltehető, hogy király mellett a társuralkodó, a *hor(ka)* → az ún. *arc*, intézte a kormányzásnál felmerülő ügyeket, pl. a birodalom igazgatását, hadviselést stb..

Zavaró tény, hogy az első három dinasztia királyneveit a négyszögletes *szerek*be írták, tehát sólyom ül a szögletes keret tetején, és csak 400-500 évvel később térték át az ún. *kartus* használatára.¹⁴ A Horus király-név használata viszont a további dinasztiák alatt is megmaradt.

Ismerkedjünk meg az *arc* szavunk etimológiájával is:

„**arc** 1372. [...] Összetett szó; szerkezete arra mutat, hogy esetleg már a finnugor vagy az ugor korban kialakult. A szó voltaképpen az *orr* és a *száj* mellérendelő összetétele. Hasonló, az *arc* különböző részét megnevező, 'arc' jelentésű összetétel több finnugor nyelvből ismert; [...] – A magyarban az összetétel elhomályosulása után a szóvégi *á* megrövidült, majd az

¹¹ Gardiner, *op. cit.*, 467.

¹² E.A. Wallis Budge, *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary* Vol I (New York, 1978), List of Hieroglyph Characters, cv.

¹³ Gardiner, *op. cit.*, 450.

¹⁴ A királylistát lásd Jürgen von Beckerath, *Chronologie des pharaonischen Ägypten* (Mainz, 1997), 173-174.

*orsza > *orca* szóvégi hangját 3. személyű birtokos ragnak fogták fel, valószínűleg ebből vonták el az *arc* alakot.[...] – Az *orr* magyar származékként való magyarázata, az egységes szóként való finnugor egyeztetés és a török egybevetés egyaránt téves.”¹⁵

Ehhez a bűvészkedéshez nem fűzünk további kommentárt.

„ARCZ, (ar-cz) fn. tt. *arcz-ot*. Köz értelemben jelenti az egész ábrázatot, vagyis a fejnek előrészt, melyet a homlok, szemek, száj, ajkak, áll képeznek. [...] Némi változattal egyezik vele: *orcza*. Mi elemzését illeti, saját nyelvünkől kiindulva valószínű, hogy gyöke a magasat, kiállót jelentő *ar*, *or*, melyből lett maga az *orr*; s innen *arcz*, *orc*, *orcza*, mintegy az *orr* tájéka, környéke. Különbözik hasonlóhoz a persa *arza*, szanszkrit *darç* (lát és *arcz*), a hellen *δαρχω* vagy *δαρχομαι* (látok), mely hasonlatnál fogva a látó szervtől t. i. szentől vette volna nevét oly észjárás szerint, mint a német *Gesicht* és *Sehen*.”¹⁶

Megjegyezzük, hogy a kutatásunk tárgyát képező hieroglifán csak a szemet és száját rajzolták, nem jelezték az *orrot*: ☞! Sőt! Az indogermán nyelvekben az *orr* hangzású szavak egyenesen a képen is látható *fület* jelentik. Kis válogatás belőlük: „oudnl. *ora*; middelnl. *ore*; oudsaksisch, oudhd. *ora*; oudeng. *eare*; oudnoors *eyra*; gotisch *auso*; lat. *auris*; gr.*ous*; oudiers *aú*; litows *ausis*; oudkerkslavisch *ucho* [oor].”¹⁷

Továbbá meglepő, hogy a *H* hanggal ejtve a H-ARCZ és H-ARaCS szavunk kerekedik elénk:

„HARCZ, (1), (har-cz) fn. tt. *harcz-ot*. Gyöke az elvont *har*, mely vagy a boszúból fölháborodott indulatnak erősen kitörő hangját utánozza vagy a küzdést, küzdő érintkezést jellemző *horzs*, *karcz*, *sérz* módosulata. Képzésre és némileg jellemére nézve rokon még *marcz*, *morcz*, *porcz*, *durcz*, *hurcz*, *sercz* törzsökkel is. Arabul *harb*, mely szót a törökben is használnak. Figyelmet érdemelnek a francia *guerre*, olasz *guerra*, angol *war*, német *Krieg* stb. szók is. A hellenben pedig *κρῆνη* am. láрма, csárma. 1) Általán, fegyverrel üzött, mérges, boszús, zajos verekedés. [...] 2) Szorosb ért. hadtani szabályok szerént rendezett verekedés az ellenséges fejedelmek vagy nemzetek hadseregei között. Másképp: *csata*. *Harczot rendezni*. *Harczot víni*. *Harczban elesni*. *Egy harc* *nem győzelem*. (Km.). 3) Vétetik *háboru* helyett is. *Harcz és háboru!* felkiáltó kifejezés.[...] A csagataj nyelvben: *urus és kargas*, (Abuska; ugyanitt olvasható egyedül *r*-rel: *ur-ar* = ver-ő or-ar = metsz-ő, ort-ő).”¹⁸

“HARÁCS, (har-ács) fn. tt. *harács-ot*. Egyezik vele hangban a török *kharads*, mely adót jelent azonban a magyar *har* gyök egészen hasonló *zsar* gyökhöz (*zsar-ol* szóban), valamint *sar* gyökhöz is (*sar-cz* szóban), s ezt eredetére nézve épen nem lehet azonosnak tartani a német *Brandschatzung* szóval, melynek utóbbi részében: *Schatzung*, egész családját ide értve, (ú. m. *Schatz*, *Schaten* kiavult szókat), a lényeges *r* hang, mely jelenti főképpen a *horzsolást*, *sértést*, *rovást*, *irtást*, (V. ö. HAR gyök), mindenütt hiányzik. Eredeti jelentése tehát általán *zsarolás*, és ami ezzel együtt jár: *dulás*, *pazarlás*. Innen némely régi iratokban előfordul *zsákmány*, *erőszakos adó* (v. *sarcz*), továbbá *árverés*, végre *pazarlás*, *fecsérlés* értelemben. (Kresznerics szótára). *Harácsot vetni a meghódított városra, tartományra, népre*. *Harácscsá lett minden vagyona*. ‘Harácsol’ származék utóbbi jelentésével (elharácsol), egyezik *herdál* v. *herdel* is.”¹⁹

„KORHOL, (kor-h-ol) áth. m. *korhol-t*. 1) Erős, és vastag hangot adó dörzsöléssel koptat, metél, tördel valamit. *A kerék korholja a löcsöt*. *Az alabor korholja az utat*. *A szekerek korholják a szegletfalakat, a kapusarkat*. Gyöke a romlás, törés hangját utánzó *kor*. 2) Átv. ért. valakit erkölcsileg, keményen érint, azaz fedd, nyersebb hangon pirongat. Épen ily viszony van az anyagi *doroszol* és erkölcsi hatású *dorgál* között.”²⁰

Érdekes módon az *S* hangot az *arc* szó elé téve ismét hasonló értelmű szót, a S-ARCZ szavunkat ejtjük:

¹⁵ TESZ 1, *op. cit.*, 173.

¹⁶ Czuczor-Fograsi I. *op. cit.*, 194-195.

¹⁷ Van Dale, *Etymologisch woordenboek* (Antwerpen, 1989), 619.

¹⁸ Czuczor-Fograsi 5. *op. cit.*, 1408.

¹⁹ Czuczor-Fograsi II. *op. cit.*, 1396.

²⁰ Czuczor-Fograsi 3. *op. cit.*, 988.

„SARCZ, fn. tt. *sarcz-ot*, harm. szr. ~*a*. Általán, rendkívül kierőszakolt adó, vagy váltságdíj, melyet az ellenség szokott vetni valamely városra, tartományra, stb. A hadi dúlásnak egyik neve. *Sarczot vetni a meghódított népre. Lefizetni a sarczot. A foglyokért sarczot kérni, venni.*

Harács szóval egyezik, mely *kharads* (adó neve) török szónak felel meg; másképen *rovás, megrovás*, mert megróni pl. a népet am. sarczot vetni rá, mint Heltai mondja Mátyás királyról, hogy többször megróttá az országot.”²¹

6.) Gyűjtésünket folytassuk a modern korunk orientalistáinak véleményével:

a) M. L. Chaumont *Argbed EIr* II, 1987, 400b-401a

Argbed, (Inscr. Mid. Persian *hlgwpt*, Inscr. Parthian *rkpty* and *hrkpty*, i.e., (*h*)*argbed*, older (*h*)*arkpat*) a high-ranking title in the Parthian and Sasanian periods. The etymology of the word is uncertain. Two possible meanings have been suggested, fortress commander (cf. New Persian *arg*) and chief tax collector or taxation manager; the former seems much more likely (cf. Bartholomae, *Zur Kenntnis der Mitteliranischen Mundarten* I, Heidelberg 1916, p. 16; D. Harnack, in *Geschichte Mittelasiens*, p. 540.)

Fordításunkban:

‘*Argbed*, (Mid. Persian írása *hlgwpt*, Pártus írása *rkpty* és *hrkpty*, azaz (*h*)*argbed* korábbi változata(*h*)*arkpat*) magas rangú cím a partusok és a Szasszanidák idején. A szó etimológiája bizonytalan. Két lehetséges véleményt tartanak számon, erőd/várparancsnok, (cf. Új perzsa *arg*) valamint az adószedők vezére, vagy adó intéző, az előbbi sokkal valószínűbbnek tűnik. (cf. Bartholomae, *Zur Kenntnis der Mitteliranischen Mundarten* I, Heidelberg 1916, p. 16; D. Harnack, in *Geschichte Mittelasiens*, p. 540.)’

In a Greek parchment from Dura Europos which can be dated about A.D. 121, the title *arcapates* is given to the eunuch Phraates, a member of the staff of the Parthian governor Manesos (No. 20, line 4, in *The Excavations at Dura Europos, Final Report* V, Yale University Press 1959, p. 115; cf. R. N. Frye, “Some Early Iranian Titles,” *Oriens* 15, 1962, pp. 352-53). In Fārs towards the end of the 2nd century A.D., the eunuch Tīrī was the *argbed* (Arabic *argābed*) of the fortress of Drābgerd under the authority of the king of Eštaḳr; his successor in the post was Ardašīr, son of Pāpak, the future founder of the Sasanian dynasty (Ṭabarī, I, p. 810; tr. Nöldeke, *Geschichte der Perser*, p. 5). Furthermore the presence of a high official holding the same title (under the forms *alqafṭā*, *arqafṭā*, *arqabṭā*) at the Parthian royal court is mentioned in the Babylonian Talmud (M. Jastrow, *A Dictionary of Targumim, The Targum Babli and Yerushalmi* I, New York, 1950, p. 236. J. Neussner, *A History of The Jews I = Postabiblica* IX, 1965, pp. 108, 114).

Fordításunkban:

‘Egy a Dura Europos feltárásából származó görög nyelvű pergamenben, mely A.D. 121 körül keletkezett, az *arcapates* címet az eunuch Phraates-nek adták, aki a pártus helytartó Manesos személyzetéhez tartozott. (No. 20, sor 4, in *The Excavations at Dura Europos, Final Report* V, Yale University Press 1959, p. 115; cf. R. N. Frye, “Some Early Iranian Titles,” *Oriens* 15, 1962, pp. 352-53) A farsziban a 2. évezred vége felé A.D. eunuch Tīrī volt az *argbed* (*arabul argābed*) a Drābgerd erőd kapitánya, Eštaḳr királyának uralkodása alatt; az ő örököse ebben a szerepben Pāpak fia Ardašīr volt, aki a Szasszanida dinasztia későbbi alapítója lett (Ṭabarī, I, p. 810; tr. Nöldeke, *Geschichte der Perser*, p. 5) Azonkívül a pártus udvari magas méltóság birtoklásának megjelenését azonos címen (*alqafṭā*, *arqafṭā*, *arqabṭā* formában) megemlíti a Babyloni Talmud-ban (M. Jastrow, *A Dictionary of Targumim, The Targum Babli and Yerushalmi* I, New York, 1950, p. 236. J. Neussner, *A History of The Jews I = Postabiblica* IX, 1965, pp. 108, 114.)’

Bibliography : M. L. Chaumont, “Recherches sur l’histoire de l’ancien Iran, II,” *JA*, 1962, pp. 11-22. D. Harnack, “Parthische Titel,” in F. Altheim and R. Stiehl, *Geschichte Mittelasiens im Altertum*, Berlin, 1970, pp. 492-549. E. Herzfeld, *Paikuli* I, Glossary, no. 413, pp. 192-94. O. Szemerényi, *Acta Iranica* 5, 1975, pp. 354 ff. H. Humbach and P. O. Skjærvø, *The Sassanian Inscription of Paikuli* I-III, Wiesbaden, 1978-83, esp. III, 2, pp. 39-44.

b.) Martin Schwartz
Ph.D. (U.C. Berkeley, 1967)
Professor of Iranian Studies

²¹ Czuczor-Fogarasi 5. op. cit., 704.

“The Etymology of Arabic *xarāj*, Revisited

An Old Persian term **harka-/*harka*, disseminated throughout the Achaemenid Empire, is reflected by the following forms: Armenian (< early Parthian) *hark* ‘a tax like the *jizya* [vö. *dzsizje* vagy *haradz* – *Afrikaans*8]; obligation’ (J. R. Russell, orally); Bactrian *ϰαργο* /harg/ ‘rent (for land), hire (for a workman)’; Niya Prakrit *harga* ‘tax’ (the latter two words noted by Nicholas Sims-Williams, “Afghanistan and Its Invaders” [in N. Sims-Williams, ed., *Indo-Iranian Languages and Peoples*, Oxford, 2002, pp. 225–42], p. 227); Sogdian (in Sogd. script) *’rkH* fem. (< **harkā* ?), (in Manichean script and Estrangela) *’rq* /ark/ ‘work’; Pahlavi *hlg* ‘duty, tribute, work, effort’ (D. N. MacKenzie, *A Concise Pahlavi Dictionary*, Oxford, 1971, p. 43); Man. MPers. *hrg* ‘tax, duty’, *xrg* ‘id.’ (D. Durkin-Meisterernst, *Corpus Fontium Manichaeorum: Dictionary of Manichean Texts*, vol. 3, pt. 1, *Dictionary of Manichean Middle Persian and Parthian*, Turnhout, 2004, p. 364). The latter form attests an early MPers. antecedent **/xarg/*, which accounts for Talmudic Aramaic (Targum) *krġ* ‘Grundsteuer’.

Fordításunkban: ‘Az arab *xarāj* etimológiája. Az ó-perzsa szó **harka-/*harka*, az Achaemenid birodalomban országszerte elterjedt, visszavezethető a következő formákhoz: örmény (<korai partus) *hark*‘ adó, úgy mint *jizya* [vö. *dzsizje* vagy *haradz* – *Afrikaans*8]; kötelezettség (J. R. Russell, szóbeli); a bactriai *ϰαργο* /harg/ földbér, bérbe vesz; Niya Prakrit *harga* adó (az utóbbi két szót Nicholas Sims-Williams, “Afghanistan and Its Invaders” jegyezte le [N. Sims-Williams, ed., *Indo-Iranian Languages and Peoples*, Oxford, 2002, pp. 225–42], p. 227); Sogdian (in Sogd. script) *’rkH* fem. (<**harkā*?), (Manichean írásban és Estrangela) *’rq* /ark/ ‘munka’; Pahlavi *hlg*‘ kötelesség, sarc, munka, fáradozás’ (D. N. MacKenzie, *A Concise Pahlavi Dictionary*, Oxford, 1971, p. 43); Man. MPersa. *hrg* ‘adó, kötelezettség’, *xrg* ‘id.’ (D. Durkin-Meisterernst, *Corpus Fontium Manichaeorum: Dictionary of Manichean Texts*, vol. 3, pt. 1, *Dictionary of Manichean Middle Persian and Parthian*, Turnhout, 2004, p. 364). A későbbi forma utal a kora-perzsa eredetére **/xarg/*, ami a Talmudi arámi (Targum) szerint *krġ* ‘Grundsteuer’→földadónak számít. [...]

„Addendum

Since (1) the title in question is fully compatible with the Middle Persian *harg* ~ (*xarg*) and early Parthian *hark* as the term for a tax, as against the once widely accepted MPers. **harāg*, which I hope to have shown is a ghost-word; and since (2) the Inscr. Pahl. title in question is spelled with *h-* as against the *’-* expected for the (unattested) word for ‘citadel-commander’; with putative MPers. **arg-* (cf. Arab. *arj*)- < **ark* < Latin *arx*, acc. *arcem*; and since (3) the Inscr. Pahl. spelling *hlg-* (or *hrg-*) in the title corresponds precisely to the Book Pahl. spelling for the tax term. *hlg* (with noteworthy *g*); and since (4) the Inscr. Pahl. spelling *hlgwpt/hrgwpt* likely represents /harguft/ or /xarguft/ (with *-ft* < **-pt*), which again differs from **/argbed/*; and, finally, since (5) in the Greek loan contract of 121 c.e. Phraates, the *arkapates*, was in the entourage of Manesos, who was (in addition to loftier positions) a tax-collector, the Greek Inscr. Pahl. and Parthian title at issue gains new, stronger evidence for its being interpreted as referring to an official connected with taxation. This would accordingly expand our dossier of the tax term itself.”

Fordításunkban: ‘Mivel (1) a nevezett cím teljesen összeegyeztethető a M-perzsa *harg* ~ (*xarg*) és a korai pártus *hark* szavakkal, mint az adó meghatározása, csakúgy, mint az általánosan elfogadott M-perzsa **harāg*, amit remélem kellőképpen bemutattam, nem más, mint egy szellem-szó/kísértet-szó; és mivel (2) a Pahl. feliratok címe ebben az esetben kibetűzve *h-*vel ismét a *’-* kivéve a citadella-parancsnok szót; a helyes Mperzsa *arg-* (cf. arab. *arj*)- < **ark* < latin *arx*, acc. *arcem*; és mivel (3) a Pahl. feliratok betűzve *hlg-* (vagy *hrg*) a címben megegyezik pontosan a Pahl. Könyv betűzésével az adó kifejezésre *hlg* (nevezetesen a *g*-vel írva), és mivel (4) Pahl. feliratok betűzése *hlgwpt/hrgwpt* a /harguft/ vagy /xarguft/ (-ft vel < **-pt*) jelképezi, ami viszont eltér a **/argbed/-től*; és végül, mivel (5) a görög ión megegyezik a 121 c.e. Phraates, az *arkapates*, Manesos környezetében volt, mely (a magas méltóságokhoz csatolva) adóbeszedő volt, a görög Pahl. írások és pártus cím új eredményt jelent, erősebb bizonyíték létezésére értelmezve, mint az adóztatás hivatalos kapcsolatára vonatkoztatás. Ez kibővítheti az adó-ról alkotott kifejezések gyűjteményét.’

Összefoglalva:

M. L. Chaumont véleménye szerint az *argbed*, (*h*)*argbed*, older (*h*)*arkpat*) a szaszanida és a pártus időszak magas tisztségviselőjét jelezte. A szó etimológiája bizonytalan. Értelmét tekintve erődtmény, várparancsnok, vagy adószedők vezére. Megemlítik a Babyloni Talmud-ban, sőt a farszi mellett az arab változata is ismert: Arabic *argābed*. A szó számunkra a (*h*)*arg-bed*, illetve a(*h*)*ark-pat* alakban a *Hork-bed*, ill. a *Hork-pat* elemekre bontható.

Hasonlóan vélekedik Martin Schwartz is. Gyűjtése szélesebb. Az arab *xarāj* etimológiáját vizsgálva a következő szavak sorolja fel: az ó-perzsa szó **harka-/*harka*, az örmény (<korai partus) *hark*‘ adó, a Niya Prakrit *harga* adó, a Sogdian (in Sogd. script) *’rkH* fem. (<**harkā?*), a Manichean írásban és Estrangela *’rq* /ark/ ‘munka’, a Pahlavi *hlg*‘ kötelesség, sarc, munka, fáradozás, a Man. MPerzsa. *hrg* ‘*harāg* adó, kötelezettség’, *xrg* ‘*id.*, helyes a Mperzsa *arg-* (cf. arab. *arj*)- < **ark* <latin *arx*, acc.*arcem*. A későbbi forma utal a kora-perzsa eredetére **/xarg/*, ami a Talmudi arámi (Targum) szerint *krg*‘ ‘Grundsteuer’ → földadónak számít.

Megannyi változat az adó, az adóbeszedő *hark*, *harka*, *harag*, manicheista, ó-perzsa, arámi, pahlavi, örmény, latin változataira. Mindenütt a honfoglaláskori *horka* szavunk bújik elő, az adó, adóbeszedő értelemmel.

7.) Bíborban született Konstantin *Bulcsú harka* vezetésével nála járt magyar küldöttség elmondása alapján azt írja, hogy a magyarok első vezetője, a *fejedelem (arkhón)* mellett két fontos tisztség volt, a nagyobbik rangú *gyila* és a kisebbik rangú *karha*. Pontosabban: „Tudnivaló, hogy Teveli meghalt és az ő fia barátunk Termacsu, aki a minap jött fel Bulcsúval Turkia harmadik fejedelmével és karchajával. Tudnivaló, hogy Bulcsu a karcha, Kálinak a karchanak a fia, és hogy a Káli tulajdon név, a karcha meg méltóság, valamint a Jila is, amely nagyobb a karchanál.”²²

Csakhogy az *arkhón* → *ἀρχων* görög szó magyar jelentése ‘1. előljáró, parancsnok, kapitány, ~fő, vezér. 2. uralkodó 3. démon 4. legmagasabb magisztrát Athénben. 5. magisztrát.’²³ Pontosabban a kilenc magisztrátus egyike.

Azaz nem *dux*, vagy *rex*! Sőt! Ha a nem használt (*h*) hangot a perzsa, káld, szaszanida (*h*)*arg* fő mintájára itt is eléje ejtjük, akkor ebben a változatban a (*h*)*ark-hon* tárgyalásunk alapját képező *hork(a)-hon* szó ismerhető fel a görög magisztrát értelmében is. A ~ *hon* utótag jelentését a *HoR-aHa* → *Menes* tárgyalásakor részletezzük, itt viszont felhívjuk a figyelmüket az *ark-hon* és a *hor-ka* szavak hasonlóságára. A kisebb rangú *gyila/gyula* mellett a *karha* szó még kisebb tisztséget jelölhetett, és nem feltétlenül azonos a *horka* értelmével. Gondolunk itt a *horka* kíséretét képező *herények*re.

8.) A magyar méltóságnevek vizsgálatának sorában külön figyelmet érdemel Padányi Viktor véleménye:

„Mióta Tukuli-Apal-Assur (I. Tiglat Pilezar) Kr.e. 1101-ben először egyesítette Asszíriát és Babilóniát, e politikai kifejezés [horka sic!] megjelenése gyakori az asszír és babiloni szövegekben, bár a tudósok figyelmét elkerülte. [...] A tévedés azzal kezdődött, hogy az asszírban két olyan szó létezik, melyek átírása értékükben nagyon hasonlóak, de jelentésükben és ékírásos formájukban teljesen különböznek. Mindkettőt „ARCU”-nak, később „ARKU”-nak írták át ugyanazzal a

²² Bíborban született Konstantin, *De administrando imperio* (A Birodalom kormányzásáról), DAI 40. *Kazárok és turkok törzseiről* Fejezet. Fordította Moravcsik Gyula, Lectum Kiadó (Szeged 2003).

²³ Koenen *Woordenboek Grieks Nederlands* (Utrecht-Antwerpen 1996), 126. oldal: “*ἀρχων, οντος, ο*, – (voorganger:) commandant, kapitein, hoofd, leider, *νεός*, HDT. (5,33), ATT. *tot* NT. – 2. Heerser ATT. *tot* NT. (v. Christus Apoc. I, 5). – 3. v. *daemonen* NT..(Mt. 9, 34). – 4. de hoogste magistraat *te Athene; ook elders* HDT., ATT. *tot* NT.; *plur.* archonten, *ook de overheid*. – 5. verzw. magistraat ATT.”

jelentéssel. Az „ARKU” jelentését szemita analógia alapján „után, később, aztán”-nak fordították, de mivel egyetlen angol, német és francia asszirológus sem ismerte a „HARKU”, vagy „HORKA” „vadászmadár” vagy politikai fogalom jelentését, elfogadták másik „ARKU” -ként „után, később” jelentéssel. Úgy fogták fel – elsőnek Sayce – mint ugyanannak a szónak egy másik ékírásos változatát. A helyzetet súlyosbította, hogy jelentéstani háttér nélkül, a pusztán ékírásos jelekből senki sem tudhatta, hogy a másik „ARKU”-nak az elején egy ’h’-szerű hangnak kellene lenni, vagyis a jel valójában HARKU. A hibát a két ékírásos jel vizsgálata világosan megmutatja (ezért mostantól kezdve megkülönböztetem az „ARKU”-t a „HARKU”-tól).²⁴

A következőkben bemutatja az „ARKU” ékírásos jeleit, melyet két részre osztotta: . Az „AR” jelét Labat rendszerében a 451-es sorszám alatt találjuk, és valóban az AR hangokkal ejtik, a másik az 536-os számmal jelzett ékjeleket írja.²⁵ Hangjait Padányi „Cu”, ill. „Ci” alakban határozta meg. A két jel közös értelme az asszirológia szerint: *azután*.

A másik szó a „HARKU”: . Ékírásos első jelei (*harag* jelentéssel) Labat táblázatában sajnos nem azonosíthatók, eredeti hivatkozását nem volt módunkban megismerni.²⁶

„Ha a fentieket elfogadjuk, a „HOR-AHA” szó egy politikai meghatározás, mely a korai Egyiptomban a legmagasabb, öröklődő katonai és igazgatási állást betöltő királyi személyre vonatkozott. Ő a király hagyományos és automatikus örököse, egyben társa volt, így bizonyos királyi jogokkal, kiváltságokkal rendelkezett, jóval tényleges trónra lépése előtt. Tulajdonképpen minden joggal felruházott társuralkodó, a megközelíthetetlen király látható megtettesítője. Más szóval, ha ázsiai bizonyítékaimat elfogadjuk, akkor egy-egy király „HOR-AHA, HORUS vagy PHARAOH” korszaka párhuzamosan futott társuralkodója „Isteni” korszakával, akinek halála után ő lett az „Isteni” lény, a soron következő pedig az új „HOR-AHA”.²⁷

„A király utáni egyik legfőbb méltóság, a tarchan, tartan, tarchun, tarján megtalálható az asszíroknál, káldeusoknál, médeknél, párthusoknál, szkítáknál, hunoknál, szabíroknál, avaroknál, bolgároknál, kazároknál, uzoknál (oszét), magyaroknál és az etruszoknál is, valamint nyilvánvalóan létezett a korai Egyiptom „dinasztikus nemzetségénél”.²⁸

„A magyar KAL jelentése: elsőszülött, a család feje, asszír megfelelője nem világos.”²⁹

* * *

Padányi Viktor korát megelőzve a *horka* honfoglalás kori méltóságnév őseit a Nílus partjára helyezte. Szerinte Hor-Aha, vagy más néven Menes fáraó volt az első *horka*. Hivatkozásait a mezopotámiai ékírásos emlékek elemzésére, ill. az etruszk, majd a görög-római szófejtésekre alapozta, innen vetítette észrevételeit a Nílus partjára. A *fáraó/király* és a társuralkodó *horka* elmélete az első dinasztiák időrendjét felezi, szerinte ez ad választ a felsorolt uralkodók uralkodási ideje körül kialakult időrendi ellentmondásokra.

²⁴ Padányi Viktor, *Két tanulmány HOR-AHA-HARKU-HORKA* (Sydney 1964) Magyar Adorján Baráti Kör (Budapest 1997), 6-7. Fordította Imre Kálmán.

²⁵ Rene Labat, *Manuel d'Épigraphie Akkadienne*, (Paris, 1995), 203-221 oldalakon.

²⁶ Utalása: A.H.Sayce, *Elementary Grammar* etc. Second Edition 1877, Syllabary No.218, 403.

²⁷ Padányi, *op. cit.*, 6.

²⁸ Padányi, *op. cit.*, 5.

²⁹ Padányi, *op. cit.*, 11.

Önmagában véve zseniális elmélet, melynek alátámasztását sajnos a hieroglifák ismeretének hiányában az ékírásos változatokban kereste. Másrészt hiányos hivatkozásait az általunk bemutatott „íránológusok” adatai részben igazolják.

A Nílus-parti *horka* és *Vérbulcsú a horka* közötti értelmi és hangtani azonosság összekötését, felvezetését Padányi Viktor tételezte fel, mutatta be először. Idézett munkáját Hor-Aha fáraó hieroglifáinak és a székely rovásírás betűinek párhuzamba állításával fejezte be.

Nem tisztünk az általunk is nagyra becsült, korszakalkotó meglátásaival őstörténetünk kutatását új irányba terelő történész-kutató társunk, Padányi Viktor elméletének bírálata. Meggyőződésünk, hogy senkit sem a tévedései/hibái, hanem az érdemei alapján kell értékelnünk. Napjaink kritikusainak megsemmisítő igyekezete az emberi tévedés alapjogát tagadja, és bármely munka értékét a vélt vagy valós hibái alapján rangsorolja. Általában a fejlődésképtelen tudósok, és mások hátán felkapaszkodni vágyó, tehetségtelen követőinek módszere ez.

Padányi Viktor meglátásai tévedéseivel együtt mindenki számára útmutatóak.

Visszatérve a Hor-Aha → *hor-ka* elmélet hieroglif bemutatásához:

Padányi szerint:

H O R - A   H A

ḥ w ḥr ʒ   ḥ ʒ

Helyesen:

ḥr   ḥʒ

Vagy felbontva :

ḥ   r   ḥ   ʒ

Bővebb kifejtését lásd lejjebb.

9.) A *horka* szó vizsgálatához elengedhetetlen Herényi István véleményének megismerése is. Újszerű megközelítése inkább a történészeknek ad további útmutatást, számunkra a *horka* tisztség megismerésén keresztül támpontot nyújt a Nílus-parti ősének felderítéséhez.

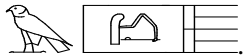
„A Bulcsu, Vérbulcsu név etimológiája nem egyszerű. A név nagy valószínűséggel a kazár kapcsolattal függhet össze. Ezt állítja Gyóni Mátyás, amikor ezt írja: egy kazár vezér neve a Wahtang-

krónikában Bultsan. 2 Ugyanó zsidó krónikára hivatkozva Bulcsut káliz (kazár, kabar) eredetűnek tartja.

„Sokkal inkább hihető a másik verzió, mely szerint a horka tiszte volt a vérszerződésnél, hogy a törzsfőnökök vérének egy edényben fogja fel. Bulcsu horka dédnagyatyja lehetett az első, aki a vérszerződésnél közreműködött. 3 Konstantinosz bizánci császár *De administrando imperio* című művében a magyar fejedelmi méltóságot, a kendét, a gyulát és a horkát említi. A harmadik fejedelem a horka volt. Ő azonban csak a honfoglalás előtti vérszerződésben kerülhetett be a fejedelmi személyek közé. Ezt megelőzően a horka méltóságnévvel nem találkozunk. A honfoglalásig csupán Kurszán kende és Árpád gyula méltóságával találkozhatunk.”³⁰

„Ez a méltóság [horka sic!] egyedül Bíborban született Konstantinnál jelentkezik a X. század közepén. Addig nincs forrás, amely ezzel a méltósággal foglalkoznék. Vajon mi lehet ennek az oka? Valószínűleg az, hogy a három kabar törzs a honfoglalás előtt nem épült be a magyar törzsszövetségbe. Ez csak Kurszán halála után, a vérszerződésben vált lehetővé. A honfoglalás korában Bogát vagy annak apja lehetett horka. Konstantin szerint Kál és Bulcsú voltak a horkák. Konstantin Bulcsútól tudhatta, hogy Kál volt az apja. Anonymus azonban mást mond, Bogátot teszi meg Bulcsú apjának. A közeli rokonság azonban nagyon valószínű, mert Bogát, Kál és Bulcsú birtokai szomszédosak voltak egymással. Az augsburgi vesztes csata után, Bulcsú horka halálával véget ért a horkák uralma, birtokaik az Árpádokra szálltak. Bulcsú utódai még a XIII. században Vérbulcsú, vagy Lád nemzetségként említettek. Kíséretük, a herények pedig, ahogy Kurszán esetében is láttuk, kitelepítettek határőr szolgálatra. (A 24 db Heren, Herend helynév ezt bizonyítja.) A Szombathely melletti Bulcsú – Bucsú – mellett volt Bulcsú horka nyári szállása. Bucsú egyik oldalán Herény, másik oldalán Dozmat – Dorozmat fekszik. A két település közelsége Bucsúhoz Bulcsú testőrségére látszik utalni. A Dorozmat név a szlávól magyarítható, jelentése barát, kísérő.²⁹ ----- A horkák téli szállása a Káli-medencében, nyári szállása pedig Szombathely vidékén volt (Győrffy). A bucsui és dozmati (herényi) regösének arra engednek következtetni, hogy a horkák totemállata a szarvas volt, mint a kendéknek. (Amott legelészik Csodafiú-szarvas...) ----- Befejezésül azt tudjuk elmondani, hogy a három fejedelem története az Árpádok egyeduralkodóiáig vezetett bennünket. Az Árpádok szívós szervezéssel, néha erőszakkal megszüntették a másik két fejedelemséget. Istvánnak Ajtonyon aratott győzelme után létrejött a patrimonális királyság.”³¹

II./ Mít mondhatunk el a fenti gyűjtés eredményeképpen a Nílus-parti Hor(ká)-ról? Vajon létezett-e ez a méltóság az ősi Egyiptomban, s ha igen, milyen formában látjuk írásos változatait.

1.) Térjünk vissza *Hor-Aha* vagy *Menes* fáraó *serech*-ben írt nevéhez: . Transzliterációja a *hr-ḥ3*, felületes kiejtése, ill. a köztudatba átment neve szerint *Hor-Aha*. A hieroglifákat nézve a sólyom a *Hor* hangzósításért felelős, a pajzs és a buzogányt tartó kéz az *Aha* hangzósítással azonosítható.

A G₅ sólyom hieroglifa *hr* hangértékét az I./4. alatt már részletesen bemutattuk. Ő a *Sólyom isten* hieroglif megtestesítője. A hangértéke az ún. középbirodalmi hangtan szerint *H/K-R* → *KöR*, ill. *HoR*.

³⁰ Herényi István, *Bulcsú horka- és más tanulmányok* A Magyar Nyugat Történeti Kiskönyvtára 8. Részletek. Internet.

³¹ Herényi István, *A három fejedelem és a kíséreteik, Kende, Gyula, Horka (Kékkendek, Kálizok Herények)* Internet változat.

Sőt! Az egyiptológia ismeretei szerint a Nílus-parti királynevek legelőkelőbbje a *Horus* név. Az uralomra kerülő király *Horus istentől* való származását igazolja. Megjegyezzük, hogy a *Horus* szó egyike az elgörögösített egyiptomi neveknek Hor+(us). A Horus királynévról viszont Gardiner azt írja, hogy „The Horus name, less suitable called banner-name or **ka-name**, represents the king as the early embodiment of the old falcon-god Horus, who early became the dynastic god of Egypt”. Lásd I./2. alatt hozott adatainkat.

Más szóval a *HoR* név egyúttal már magába foglalja a *ka-soul*-t, azaz a *ka* hangokat is! Ezen az alapon a *HoR* + (a le nem írt, de valószínűleg akkortájt még kimondott) *Ka* az idők kezdete óta összetartozott.

Padányi tévedése a hieroglifa közhasználatú hangértékének, az *Aha* név átvételén alapszik.

Gardiner rendszerében D₃₄ arms holding shield and battle-axe – Ideo. in   var. Pyr.

  ḥ3 'fight' and derivatives. D₃₄* O.K. form of last – Use as last.”³²

Tehát a köznyelv nem tud különbséget tenni a transliterációs *ajin* ʿ, és az *aleph* ʒ jelek „ún. *a*” hangjai között. Továbbá... a hieroglifa *h*-val jelzett hangértékét síma *h*-nak ejtik, így született meg az *AHA* szó. Az ebben szereplő *H*→*K* váltással jutott Padányi a *Hor-Aha* → *Hor-Ka* olvasathoz.

Padányi tehát nem ismerte a **ka-lélek** és a Hor összefüggését, így a számára hiányzó *ka* utótagot rögtön az I. dinasztia 1. király nevének *serech*-ben írt változatában vélte felfedezni.

Érdekes véletlen, hogy nem talált rá a valóban *ka*, pontosabban *k3* transliterációjú *Horus Sechen H*:

*Zhn (*K3) fáraó   nevére. Ő lenne a közismert *Horus* „*Skorpion*”, és *Horus Ra* után a Koraidők, vagy a O. Dinasztia 3. királya. Valószínűleg a Gardiner által megfogalmazott **ka-name** is tőle származik. Lásd még a *ka-soul*-ról írtakat az I./2. alatt.

A Horus nevek tehát a hieroglifával jelölt királynevek, melyhez a *k3* ideogramma alapján, illetve a det. segítségével a **K-aR** toldalék – átölel értelemmel – járul. Más szóval minden dinasztikus királynév, amelyik a jellel kezdődik a *Hor-KaR* → *hor-ka* fogalom alá esik. Az első három Dinasztia királyainak *serech*-be írt jelei tehát nem a *horka* fogalmat írják, hanem ebben a feltevésben azok a horkák személynevei!

Másrészt... a *Hor-Ka* szó magyarul nem értelmes, pontosabban csak elfogadott megnevezése a hadvezér, adóbeszedő tisztségviselőnek.

Utalunk itt az ún. Sólyom isten *HoR* nevére.

Mint már jeleztük az Újkor, ill. a még fiatalabb korok kiejtése eredményezte a *hr* hangértéket. A jelek archaikus és óbirodalmi értéke a *h* és *r* helyett még a *G* és az *L* voltak.³³ Hangzósításuk a képértékükkel egybevetve: *éG* és *éLő*. Tekintve, hogy a sólyom hieroglifa képét ábrázolja, értelemszerű ezt a nevet elfogadni.

Sőt! A hieroglifás írás egyik alaptételének – mai nevén akrosztikus elvnek – figyelembe vételével, az *éGi éLő* → *GáL* → *KáL* olvasattal azonos. Bizonyára emlékeznek még Bulcsú szavaira, melyet VII. Konstantin örökített meg. Elmondása szerint Bulcsú horka apja *Kál* volt. A császár szerint *Kál* a

³² Gardiner, *op. cit.*, 453.

³³ Bizonyosságul figyelmükbe ajánljuk R. Hannig, *Großes Handwörterbuch Ägyptisch-Deutsch* (Mainz, 1995), Graphonemrelationen im älteren Ägyptisch XLVI és XLVII oldalait.

személy neve volt. Lehet, hogy ebben az esetben Padányi gyűjtése a helyes, aki Bulcsú apjaként Bogát Kál-t nevezi meg, aki szintén horka volt. Szerinte *kálnak* az elsőszülött fiú nevezték.

Nem hiszünk a véletlen egybeesésekben.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a *hr* hangértékű, sólymot ábrázoló hieroglifa, s vele együtt a névadó király archaikus neve az Égi-Élő~, vagy Gál/Kál-Ka(Rol) lehetett, melynek későbbi kiejtés szerinti hangjai a HoR-Ka olvasathoz vezettek. Ezt írták át a görög/latin korszakban HoR-ka → HoR-us alakban.

Ezzel megérkeztünk a *horka* rövidebb változatához.

2.) Az *arc* hieroglifája, Gardiner beosztása alapján a D₂ -es jel hangértéke – mint azt az I./5. pont alatt már részletesen bemutattuk – szintén a *hr*. Azonos a sólyom hangjaival. A két jel hangértéke azonos, egymás meghatározói, valószínűleg jelentésük is összevethető!

Feltevésünkben – mely csak részben egyezik Padányi Viktor elképzelésével – a velünk szembenező *arc* a szintén a *horka* lehetett. Ő volt az adó beszédő hadúr, aki képletesen a *király arcát* viselte! A horkáról, mint társuralkodóról Egyiptom eddigi történetében nincsenek adataink, így Padányi ezirányú elképzeléseit sem elvetni, sem megerősíteni nem tudjuk. Másrészt találkoztunk a *kendő(s)* úr hieroglifáival, így nem zárható ki Padányi a szakrális kettős királyságról alkotott Nílus parti, akár időszakos létezése sem.

Olvasatunkban a Sólyom atya , aki átkarolja/elragadja az áldozatot, s kinek földi helytartója a horka . Ő gondoskodik az áldozat előkészítéséről.

Adósak maradtunk a *ka-soul* és a *ba-soul* fogalmak magyarázatával. Egyik lehetséges magyarázat szerint a *ka* → *k3* 'soul' a *lelket*, a *jót* jelenti. Ellentéte a *ba-soul* *b3* 'soul (in bird form)' ami a Bú-úr, BÍRÓ hangzósításnak felel meg. Ez lehet a (rossz) szellem. A magyarban – különösen mostanában – keverve használjuk a *lélek* és a *szellem* szót, holott nem azonos jelentésűek.

* * *

Nos! Mindezek ismeretében tisztán látjuk-e a *horka*, ill. a *harka* szó származását, és jelentését? Felderítettük-e a megértéséhez szükséges leglényegesebb összefüggéseket?

Sajnos több kétségünk maradt, mint reméltük. Pedig a megoldás – úgy érezzük – karnyújtásnyira van tőlünk.

Lássuk csak...

Bizonyára Önöknek is feltűnt, hogy fordítva ülünk a lovon. Pontosabban... vizsgálódásunk során nem a *horka* szóból kell kiindulnunk, hanem a logikus sorrendben végzett felvezetés végén majd oda kell megérkeznünk. A *horka* tehát a *cél* és nem a *kezdet* ebben a kutatásban.

Kezdjük azzal, hogy az immár ezer éve nem használt *horka* szavunkat *egy tőnek* tekintjük. A *hor-ka* szó kettévágása, és külön a *hor*, ill. külön a *ka* elemeinek kutatása egyszerűen a latin betűs írásunk szótagolásából származik.

Ha az ősi egyiptomi hieroglifás írásból indulunk ki, akkor ez az elválasztás értelmetlen, hiszen ott oszthatatlan képekkel írtak.

Válasszuk kiindulásképpen az olvasatainkban rendre megjelenő, a fentiekben már bemutatott hieroglifát. Egy és oszthatatlan jel (az utána gyakran feltüntetett ID jelet most figyelmen kívül hagyjuk), hangértéke az egyiptológia szerint *hr*, és mint már jeleztük értelme Gardiner szerint 'face' → azaz **arc**. Az alapkérdés tehát a *hr* és a magyar *arc* szó közötti összefüggés! Létezik-e egyáltalán a feltételezett azonosság, vagy ez az út nem vezet el a horkához?

Útravalóként ne feledjük, hogy képírásról van szó, az **ARC** szót tehát nem szabad szétválasztani! Még akkor sem, ha nyelvészeink nagyjai az *orca/arc* etimológiáját a napjainkra már az általánosan elfogadott, és széles körben szajkózott az *orr* és a *száj* összetételére igyekeznek visszavezetni.

Első lépésként képzeljük el, hogy mi történik a Nílus-parti *arc* szóval, ha a lágy „c” hangzó hiányában a környező országok írástudói a saját nyelvükön igyekeznek az hieroglifa eredeti hangjait kimondani, illetve rögzíteni. Kényszerűségből a babiloni ékírástól kezdve a perzsa, héber, görög, sőt, arab, török írásrendszerekben is a *k-h-g-q-x* jelek között fognak válogatni, hogy a számukra nem létező „c” hangot egyáltalán sikerüljön érthetően átírni. A már fent bemutatott idézetekből átemelünk ide néhányat. Lám „a Manichean írásban és Estrangela 'rq /ark/ 'munka', a Man. MPerzsa. *hrg* 'harāg adó, kötelezettség', *xrg* 'id., helyes a Mperzsa *arg*- (cf. arab. *arj*)- <*ark <latin *arx*, acc.*arce*m.” (Martin Schwarz)

Tehát az **ARC** Nílus-parti szó átalakult → **ARQ**→**HRG**→**XRG**→**ARG**→**ARK** hangokká. Értelmét természetesen mindvégig (árnyalatnyi eltérésektől eltekintve) megőrizte.

Felhívjuk figyelmüket arra, hogy a felsoroltakban mindenütt találkozunk a jellegzetes „r” hanggal!

...*Másodjára* végezzük el mind a , mind a jelek hangjait képező a *hr* hieroglifák hangértékének időrendi helyesbítését.

Nevezetesen... a Horus név első megjelenése, akár mint isten neve is, visszanyúlik az archaikus időkre. Akkortájt a hieroglifa hangértéke – a fentiekben már hivatkozott Kammerzell táblázatból átvéve – még kifejezetten „L” volt. Következésképpen a Horus nevet kezdetben *HoLus* hangokkal kellett volna ejteni. A fentiekben már azt is jeleztük, hogy *h* jelet ugyanezen táblázatban még „x aus *x” alakban látjuk, ami nem azonos a mai „h” Horus-t bevezető hangunkkal.³⁴ Így, ha az egyiptológusok a

 sólyom madár láttán „kórusban hóruszoznak”, akkor annak csak az elgörögösített, késői hangalakját ismételtetik, hiszen a **G₅** sólyom hangjait az archaikus hieroglifák adják. Ez a két jel pedig az ősi kiejtésekor nem **HoR**-nak, hanem valószínűleg **GāL**-ként, vagy **KāL**-ként hangozhatott.

Ebből következően elmondhatjuk, hogy az **ARQ**→**HRG**→**XRG**→**ARG**→**ARK** átírásokban szereplő domináns „R” hang semmi esetre sem a **GāL**/**KāL** hangú szavakból, alias Horus-ból származik.

Eredete minden bizonnyal a magyar **ARC**-hoz nyúlik vissza. Itt jegyezzük meg, hogy az **ARC** szó görög változata az *arkhón*, valószínűleg a 9 magisztrátus egyikét jelölte. A 9-cet az „on” fejezi ki, így az *arkh-on* elválasztás látszik hihetőnek: 9 arkh → 9 /*arc*-ból állott a tanács.

³⁴ Az *x* palatovelaris v. mediopalatális zöngétlen spirans.

Harmadjára megállapíthatjuk, hogy mind a *sólyom* hieroglifái , mind az *arc* jelei ugyanazokat az elemeket tartalmazzák. Nevezetesen a hieroglifák nemcsak az archaikus K-L, hanem az ún. középbirodalmi, későkori *hr* transliterációért is felelősek.

Ezt a kettősséget vette észre Padányi Viktor: „az „ARKU” jelentését szemita analógia alapján „után, később, aztán”-nak fordították, de mivel egyetlen angol, német és francia asszirológus sem ismerte a „HARKU”, vagy „HORKA” „vadászmadár” vagy politikai fogalom jelentését, elfogadták másik „ARKU”-ként „után, később” jelentéssel. Úgy fogták fel – elsőnek Sayce – mint ugyanannak a szónak egy másik ékírásos változatát.”

Padányi az ARKU ékírásos jeleit megkülönböztette az egészen más írásjelekkel jegyzett HARKU-tól: . Lásd a fenti idézetet. Lám Sayce is megtalálta az ARKU → ARC szavunk ékírásos jeleit. Padányi az *arc* hieroglifa *HoR* jelentését nem ismerte, így Sayce-t cáfolva igyekezett (*h* hangos) változatát előtérbe helyezni. Pedig francia elődje valóban tévedett a „később, után” jelentés bevezetésével, de nem a szó átírásával, gyűjtésével.

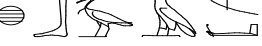
Visszatérve az ősi *arc* jelentéséhez megállapíthatjuk, hogy széles változataiban valóban a *horka* tisztség nemzetközileg is elismert tevékenységével azonosítható.

- A király képét arcát viselte: , nevében cselekedett.
- A bíró, az adóbeszedő hadvezér volt. Ha kellett *h-arc*-olt, *s-arc*-olt, de *m-arcz*-angolt, *m-orcz* volt, *p-orcz*, és *d-urcz*-ás volt, *k-arc*-olt, *m-orzs*-olt, *zs-ar*-olt, stb., és a *h-arács*-ot, a zsákmányt *h-urcz*-olta.
- Ezek a tulajdonságok, tettek ismerhetők fel késő utódaként említett Bulcsu horka esetében is. Feltehetően a ma használt *búcsú-járás* szó is nevéhez köthető, a beszedett javak értékesítését jelentette.

Másrészt öröklődött a KÁL – HOR, Padányinál a HARKU változat is.

Mielőtt honfoglaláskori emlékeihez visszatérnénk, vizsgáljuk meg az ősi egyiptomi **ka**-és **ba** lélek, valamint a *horka* fogalom szorosabb összefüggéseit.

A *ka* lélekről *k3* 'soul', 'spirit' elmondtuk, hogy átkarol, átölel, hiszen az eredeti hangzósítása a *3* transliteráció alapján nem *ka*, hanem *k-ar* volt. Ezt neveztük a *jó léleknek*. (Egyesek szerint a rossz változata, de azzal nem azonos a betegséget, *rákfenét* is jelentő ÍZ tájszavunk.)³⁵ Ha a *hor-ka* vázának *ka* elemét innen szeretnénk levezetni, akkor a védő, az átölelő tulajdonságoknak kellene a *horka* tetteiben uralkodnia. De mint láttuk, ez nem így volt.

Másrészt a *ba* lélek, vagy eredetileg a *b3* → kiejtve B-aR soul (in bird form) lehetett a rossz szellem, hiszen tulajdonságai között a *megsemmisít*, *széttapos* (vö. láb, botos kar) stb. fogalmak rejtőznek. Lásd *hb3* 'destroy'.³⁶ Tehát a *ba*-lélek (madár formában). Phon. alakban *b3k* 'szolga' (magyar hangzósítása → B-aR-aK → BÍRÁK), 'megsemmisít'. Egyébként a *lélek* nélküli *bú*, *ba*, *baba*, *bábú*, *bűbáj* stb. szavaink is erre utalnak

A *horka* nevéhez fűződő tulajdonságot tehát inkább a **ba/bar** szó viseli, viszont éppen ez az elem hiányzik a *horka* nevéből.

³⁵ Színyei József, *Magyar Tájszótár* Nap Kiadó (Bp., 2003), 970.

³⁶ Gardiner, *op. cit.*, 470.

Fentebb már megállapítottuk, hogy a *horka* név eredetileg oszthatatlan volt, így a Gardier által bemutatott *ka-soul*, de annak ellentéte a *ba-soul* sem képezi nevének második (tehát nem létező) tagját.

Másrészt több nyom utal arra, hogy a *horka* mindkét lelki tulajdonságot egyesítette. Barátokat úgymond védett, segítségükre sietett (bizonyára juttatás ellenében) *ka-lélek*, az ellenséget viszont megsemmisítette *ba-soul*. Ezt látszik alátámasztani a honfoglalók idejében jelzett horkák *ka-bar* nevű három a törzse is.³⁷ Mint azt olvasni fogjuk a *Káliz* volt a vezértörzs, mely szó az ősi Nílus-parti jelekhez a , illetve annak megtestesítője a sólyomhoz vezet vissza. Már említettük, hogy Bulcsú apját is KÁL-nak hívták, valamint a *kabarok* szálláshelyei a Balaton felvidéken a Káli medencében, illetve a Vas megyei területeken voltak.

De lássuk Herényi István vélekedését:

„A tizedik század közepén Konstantin fejedelmi felsorolásából következik, hogy a nagyfejedelem az ország középső részét, a gyulák a keleti részét, a horkák a nyugati részét tartották hatalmuk alatt. --- A kabarok fejedelme volt a harka vagy horka. A honfoglalást megelőző időből forrás nem szól a harkáról. Először Konstantin művében értesülünk a harmadik fejedelemtől, a karcháról. A honfoglalás előtti források valószínűleg azért nem foglalkoznak a harka méltósággal, mert az akkor még nem volt magyar intézmény. A kabarok három törzse közül a káliz volt a vezértörzs. Gyóni Mátyás *Kazárok, kabarok, magyarok* című könyvében és a *Magyar Nyelv* 1928. évi évfolyamában hivatkozik egy héber forrásra a XV. századból. Ez Bulcsu horkát *gole*-nak (káliznak) mondja. Ha Bulcsu káliz volt és a horka méltóságot viselte, akkor a kabarok három törzsének vezértörzsét káliznak, fejedelmét harkának kell feltételeznünk. A harka méltóság csak a kende halála után épült be a magyar törzsszövetségbe. A kende halálával megürült helyére a kabarok három törzse került a harkák vezetésével. Azt tudjuk a *De administrando imperio* című műből, hogy kál és bulcsu is harka volt, s valószínűleg az általunk nagyapának ítélt Bogát is viselte a harka méltóságot.” A magyar törzsszövetségben a honfoglalás előtt létezett a kende és a gyula főfejedelem és hét úr (törzsfő), valamint egy-egy törzsön belül a bök (nemzetségfők). A honfoglalás után, mint már említettük, a harka betagozódott a törzsszövetséget vezetőik közé.”³⁸

Végül is elfogadjuk, hogy...

- A *horka* szó alapját két ősi változatban találtuk meg. 1) az *arc* hanzsósítású hieroglifában és a Kal →Hor hangzókból álló sólyom hieroglifában. Tekintve, hogy mindkettő azonos hangtani alapokra vezethető vissza, csak feltételezni tudjuk, hogy az ősbibb *arc/harc* hangok a ma ismert *horka* szavunk ősei, melyhez a későbbi korokból származó *hor* átvétele csak "hozzásegített".

³⁷ Napjaink felfogása szerint: „A **kabarok** vagy helyesen eredetileg **kavarok** a honfoglalás előtti időszakban a magyarokhoz csatlakozó, valószínűleg török nyelvű népcsoport voltak. Bíborbanszületett Konstantin a nála járt magyar küldöttség elmondása alapján közli velünk, hogy a kavarok fellázadtak a kazárok ellen, egy részüket lemészárolták, mások csatlakoztak a magyarokhoz (nála *türkökhöz*), „és ekkor valami kavaroknak nevezték el őket”. Nevük valószínű etimológiája a *kavir* azaz *össze*hoz, *összegyűjt* szóra vezethető vissza, de attól ez még lehet valamilyen népi etimológia, ahol egy török szó jelentése találkozik egy nemzetség nevével, ahogy az a türkök esetén is történt.[1]A kabarok törzsei. Vélhetően kabar törzsnév az *Örs*. [2] Felmerült, hogy a berszilek nevéből származtatható *Bercel* is kabar törzsnév volt. [3] Három törzsüknek a Bizáncban járt Bulcsú harka elmondása szerint egy főnöke volt, ők alkották a háborúban a magyarok előtt az elővédet, már 881-ben is így jelentek meg Bécs alatt. Ez a hadrend – a legutóbb csatlakozott nép elővédszerepe – általános szokás volt a török törzsszövetségek között. [1]” Internet.

³⁸ Herényi I., *A három fejedelem és a kíséreteik kende, gyula, horka* (kékkendek, kálizok, herények). Internet.

- Megállapíthatjuk, hogy a mai nyelvünkben szereplő *arc* szó a kezdettől fogva önálló egységet képezett, s már a Nílus-parti archaikus szókinccs része volt. Több ezer évre tehető útja során, szinte semmit sem változott sem alakjában, sem jelentésében. Sőt, segédhangokkal kiegészítve hatalmas szóbokrot képezett.
  - A szemita hangok elterjedésével a nevezett két hieroglifa *hor*, *harc* hangalakja Egyiptomon kívül is megjelent és ugyancsak a *horka* szóhoz vezetett.
  - Ennek archaikus változata a *KaL* is fennmaradt, mint a *kabar* vezértörzs neve (kaliz), illetve mint helység vagy földrajzi terület, csakúgy mint személynév. (A Kaspi tó régebbi neve Kvaliz volt, sőt valószínűleg ide számítható Halics város neve is. „A két város, Halics és Vologymir korábban két külön állam (Halics és Volin) központja volt, amelyek még a magyar uralom előtt közös fejedelemségben egyesültek, amelynek Halics lett a fővárosa. Ezt a fejedelemséget magyarul **Halics** vagy **Gácsország** néven ismerték. A *Halics* név (lengyelül *Halicz*, *Галич* oroszul és ukránul, *Galic* latinul) eredete bizonytalan.” Internet)
- A *kabarok* az ún. Kazár birodalomból kiszakadt három törzse a türk magyarokhoz csatlakozott. Korábbi szállásterületük, származása, egyáltalán nevük eredete ismeretlen. Utódaikként egyesek a székelyeket, mások a palócokat tekintik.
- Mindezt kiegészítettük a **ka**-lélek és a **ba**-szellem *kabar* szó felbontásával.

A bíró, az adóbeszedő horka, a kiváló hadvezér, mint a Nílus-parti király társuralkodója (horkája), kutatásunk során nem nyert alátámasztást.

Padányi Viktor tévedései ellenére mégis jó helyen tapogatódzott. A sólyom istennel való azonosulás vágya, a Nílus-parti királynevekben fennmaradt sólyom jele végül is a késő HoR hangzósításhoz vezetett, melyet az archaikus *arc* jelével, és magyar hangalakjával kiegészítve az utókor is átvett. Ebből származik az ímmár ezer éve nyelvünkől kikopott *horka* méltóság.

II. A szívek ígérete

A honfoglaló magyarok napjainkra elterjesztett ún. barbár szokásai, úgymint a szív, a nyershús evése és a vérivás, többek között Reginótól, a prümi apát tollából származnak.³⁹ Mindez – mint azt az ősi tekercsen láttuk egészen más formában – örökségük, ősi hitviláguk parancsolata volt.

³⁹ **Prümi Regino**, OSB (Altrip, Speyer mellett, 840 k.-Trier, 915. máj. 28.): apát, jogász, krónikaíró. - A prümi apátságban nevelkedett, 892: apáttá választották. 899: vetélytársak miatt lemondott, a trieri St. Martin mon. apátja lett. Itt írta 3 nagy művét: 906 k. a *Libri duo de synodalibus causis et disciplinis ecclesiasticis* c. munkát, mely az egyházlátogatás és az egyházfegyelem kézikv-e; *De harmonica institutione* munkájával rendet próbált teremteni a trieri egyhm. lit. énekeiben; *Chronicon*, melyben időrendben Krisztus születésétől 906-ig mesélte el a világ tört-ének eseményeit. Műve időrendi tévedései ellenére, főként a Ny-i Frank Birod. tört-ének kútfője, melyben forrásait szó szerint közölte. A 814 utáni eseményeket - forráskritikusai szerint - szájhagyományok alapján írta. - Honfoglaló őseinket kortársként a szkítákkal azonosította, a róluk szóló tudósításait a 889. évnél foglalta össze. Régebbi történetüket Justinus (2. sz.) róm. tört-író szkítákról közölt beszámolója alapján foglalta össze. A magyarok „minden szörnyetegnél kegyetlenebb népe”, akik „állítólag nyers húst esznek és vért isznak” stb. túlzásaival irányt mutatott a munkájából merítő egyh. krónikások későbbi, ellenséges elfogultságának. Művét Magdeburgi Szt *Adalbert* 968-ig folytatta. - Kiadásai: PL 132:15. (*Chronicon*), 185. (*De synodalibus*), 483. (*De harmonica*). - *Regino von Prüm und seine Fortsetze*. Die Chronik des Abtes Regino von Prüm. Hrsg. Ernst Dümmler. Leipzig, 1939. - Pauler Gyula-Szilágyi Sándor: *A m. honfoglalás kútfői*. Bp., 190:320. 88

Lássuk az ide vonatkozó eredeti részleteket:

„Vivunt non hominum, sed beluarum more. Carnibus siquidem, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim dividentes veluti pro remedio devorant, nulla miseratione flectuntur, nullis pietatis visceribus commoventur.” Reinhold Rau, *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte* 3. Teil, Band VII., (Darmstadt,1969), 286-287. oldalak; Reginonis chronica 133/134¹²⁻¹⁵ .

Fordításunkban: 'Nem (mint) emberek élnek, hanem (mint) veszett szörnyek/nagyállatok. Húst egyébként, a szóbeszéd szerint, nyersen esznek, vért isznak, a szívét az embernek, akit elfogtak darabról darabra felvágják/szétosztanak, valamint gyógyszerként (egyben)lenyelnek, semmi együttérzés/szánalomra nem hajlanak, semmi kegyelet nem járja át belsejüket.'

Dümmler fordítása szerint:

„Sie leben nicht nach Art von Menschen, sonder wie das Vieh. Sie essen nämlich, wie das Gerücht geht, rohes Fleisch, trinken Blut, verschlingen als Heilmittel die in Stücke zerteilten Herzen derer, die sie zu Gefangenen gemacht, werden durch kein Erbarmen erweicht und durch keine Regung des Mitleids bewegt.” *Die Chronik des Abtes Regino von Prüm* 889. Nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae, übersetzt von Dr. Ernst Dümmler. (Leipzig 1890), 93.

Újabb változatában:

„Sie leben nicht nach Art von Menschen, sondern wie das Vieh. Sie nähren sich nämlich, wie das Gerücht geht, von rohem Fleisch, trinken Blut, verschlingen als Heilmittel die in stücke zerteilten Herzen ihrer Gefangenen, lassen sich durch kein Gejammer erweichen, durch kein Regung des Mitleids rühren.“ Reinhold Rau, *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte* 3. Teil, Band VII., (Darmstadt,1969), 286-287.

A széltében hosszában idézet magyar változat minden bizonnyal a német nyelven írt szöveg további ferdítése:

“Nem emberek, hanem fenevadak módjára élnek. Ugyanis – miként a szóbeszéd járja – nyershússal táplálkoznak, vért isznak, az elfogott emberek szívét részekre feldarabolva mintegy orvosság gyanánt lenyelik, semmilyen szánalom nem indítja meg őket, szívük nem hajlik semmiféle könyörületre.” Kristó Gyula, *Honfoglalás korának írott forrásai* (Szeged 1995), 198-199; mérvadó kiadásai G.H. Pertz. *MEH*. Magyar fordítása Horváth János.

Dümmler német nyelvre átültetett fordítása nem pontos, így változatának további fordításai egyre jobban eltávolodtak az eredeti, latinul rögzített gondolattól. Utalunk itt első sorban a „keine Regung des Mitleids”, ill. a visceribus → szív fordítására, lásd „szívük nem hajlik semmiféle könyörületre”. A *viscera*, -um; dat. *visceribus* valóban valaminek a belsejét, belsőseget, húsát, velejét jelenti. Viszont a *visceratio*, -onis szó – mely az „áldozati ünnepeken a nép körében történő hús szétosztását” jelenti – ugyancsak azonos töből fakad, így a felszeletelt szív-darabok sértetlen lenyelése a győztesek számára rituális szükségszerűség lehetett, a legyőzött ellenfelek erejét így „szívták” magukba. A prümi apát is

---

Die Fortsetzung des Regino. Hrsg. Max Büdinger. Uo., 1939. - *Turul* 1944/46: 1. (Váczy Péter: Anonymus és a Justinus-kivonat) - *A m-ok elődeiről és a honfoglalásról*. Kortársak és krónikások híradásai. S.a.r. Györffy György. 2. bőv. kiad. Bp., 1975. (Nemz. kv. tártört.) - *LThK* VIII:1099. - *Illig*, Heribert-Weissgerber, Klaus: *M-ok a kitalált középkorban*. Uo., 2003. *Magyar Katolikus Lexikon* > P > Prümi Regino. Internet.

tudta ezt, hiszen megjegyzi: *valamint gyógyszerként (egyben)lenyelnek*. Az ősi hitvilág középkori nyomait véljük ebben az ún. barbár szokásban felismerni. Sőt! A keresztény vallás legfontosabb részeként, a szentmisén, az áldozáskor Jézus testét a szent ostya formájában ma is magunkhoz vesszük. Természetesen nem szabad megrágni, hanem egyben kell lenyelni. A prümi apát tehát pontosan írt/másolt, nemhiába használta a *dē-vorō* → elnyelni/lenyelni értelmű szót.

Ebben a megvilágításban egyáltalán nem csoda, ha ezt a – győzelem esetén bizonyára alkalmazott – rituális szokást a külső szemlélők, közöttük a prümi apát is, megdöbbenve elutasítják, sőt kiforgatják eredeti értelméből. Fogalmazásában a magyarok viselkedése: *semmi kegyelet nem járja át belsejüket* erősen ellentmondásos, hiszen hitük szerint cselekedtek. Továbbiakban...*a szívük nem hajlik semmiféle könyörületre* mondatrész csupán többszöri áttétel utáni félrefordításnak tekinthető.

A szív évezredek keresztül tisztelt központi szerepéről, az általa képviselt testi és lelki tulajdonságokról, az utolsó évezred keresztény irodalma a következőképpen vélekedik:

„*Jézus Szíve-tisztelet*: Isten emberré lett Fiának szívét megillető → imádás része a → hüposztatikus egység alapján (→ megtestesülés). A ~ben a teremtmény megváltásért adott hálája és dicsőítése fejeződik ki. - *1. Tört-e*. A középkorban már kimutatható bizonyos körökben a kifejezett ~, különösen a „német misztikusoknál” (1250-1350).[...] 2. A ~ *dogmatikai megalapozása a Szentírásra* megy vissza és a hagyomány adataira támaszkodott. Jézus kereszten átszúrt szíve a megváltó szeretet szimbóluma. Ahogy Pál apostol arról beszélt, hogy ne szomorítsuk meg Isten lelkét, úgy lehet szó Jézus engeszteléséről is. - A ~ben magát az Istenembert, magát Jézust ünnepeljük, de úgy, ahogy szívének szeretetét kifejezte. A személyes egység révén Jézus egész embersége az isteni személy kifejezője. Az egyházi dokumentumok szerint a szív nem pusztán jelképe Jézus szeretetének, **hanem valóságos emberségének kifejezése, melyet áldozatul adott értünk. A Szentírásban és a hagyományban a szív nem lélektani, hanem az egész embert kifejező fogalom, olyan ősfogalom, amely egyszerre fejezi ki a testi és a lelki valóságot.** A testben megnyilvánuló személyesség belső központja, ahol a személyes elhatározások és a külső kapcsolatok megszületnek. **Amikor Jézus szeretete helyett a szívét tiszteljük, akkor az elvont fogalom helyett a konkrét valóságra hivatkozunk, és ez egyúttal eszünkbe idézi a megtestesülés titkát is.** *Jézus Szíve* ontológiailag megalapozott szimbólum, mely alkalmas arra, hogy a személyiséget a maga emberségében kifejezze. A szívben nemcsak Jézus emberi, hanem istenemberi szeretetének is jelképét látjuk, amely egyszerre tükrözi az Atya iránti és az emberek iránti szeretetet. Mivel a ~ a szíven keresztül az isteni személyre vonatkozik, azért ezt a latreutikus, vagyis imádó kultusz körébe soroljuk.”⁴⁰ (A vastagbetűs kiemelés tőlünk származik.)

Az elmondottakhoz nem kívánunk kommentárt fűzni, hiszen ez önmagáért beszél. Ugyanakkor kiemeljük, hogy a *Szent szív tisztelet* első írásos emlékei már 1250 körül jelentkeznek, alig száz évvel Abu Hamid al Garnati moszlim hittérítő, böszörmény Kárpát-medencében tett utazásai után. Feljegyzéseiben (1150-1153), melyek kelte II. Géza árpádházi királyunk uralkodásának idejére esik, az akkor még vígan folyó „kalandozó” magyarok rabszolgakereskedelméről számol be.⁴¹ Reginó apát és közötté – a hivatalos időszámítás szerint – további kétszáz év távolságról beszélhetünk.

⁴⁰ *Magyar Katolikus Lexikon* > J > **Jézus Szíve-tisztelet**. Forrásai: *Croiset*, J. SJ: La dévotion au Sacré Coeur de N. S. Jesus Christ. Dijon, 1689. - *Nilles*, N. SJ: De rationibus festorum SS. Cordis Jesu et purissimi Cordis Mariae. 1-2. köt. Innsbruck, 1885. - *Nix*, H. SJ: Notiones theologicae de cultu SS. Cordis. Augsburg, 1886. - *Costa*: A Jézus isteni szíve iránt való ájtatosság katekizmus. Ford. Rosetti Gy. Bp., 1888. - *LThK* 1888. V:1921. - *Jézus Szt Szívének isk-jában*. Idegenből átd. László Ferenc. Bp., 1922. - *Laczi* Ferenc: Alacoque Szt Margit. P. de la Colombière Kolos SJ és a ~ eredete. Bp., 1925. (A Szív kvára 4.) - *Jézus Szt Szívének tiszteletőrsége*. 6. jav. kiad. Uo. 1926. - *Laczi* Ferenc: Kegyelmi novena vagyis kilencnapos ájtatosság Jézus szt Szívének tiszt-ére. Uo., 1928. - *Szívünk naplója*. Jézus Szíve megismerése és imádása. Uo., 1930. - *Jézus Szt Szíve tiszt-e*. Gyöngyös, 1942. - *Müller* Lajos SJ: A ~ tört. Bp., 1944. - *LThK* V:289. - *Bálint* I:427. - *Schütz* 1993:180. Internet.

⁴¹ Borbola, *Abu Hámid Al-Garnáti elgondolkodtató utazása Anggúrijában*, Ősi Gyökér XXXVI. évfolyam 3-4. száma (2008-július-december), 134-139.

A szív fent említett központi szerepe „túlélte” a jelzett 300 évet.

A másik hátborzongató részlet a „sanguinem bibunt” → vért isznak kitétel. Tekintve, hogy Regino a magyarokat a szkítákkal azonosította érdemes Herodotos 4. Könyvének 64. és 70. bekezdéseit, – a szkíták rituális szokásairól írt, ide vágó részleteit – fellapoznunk.

„Nu iets over hun oorlogsgebruiken. Elke Skyth zal een slok drinken van het bloed van de eerste tegenstander die hij heeft verslagen. De koppen van alle vijanden die hij op het slagveld heeft omgebracht, levert hij bij het stamhoofd in, want uitsluitend degene die een hoofd heeft afgedragen, mag delen in de buit en anders krijg je gewoon niks.” Herodotos, *Het verslag van mijn onderzoek* 4. Boek, 64, vertaald door Hein L. van Dolen, SUN, (Nijmegen 1996), 292-293.

Fordításunkban: 'Most valamit a háborús szokásaikról. Minden szkíta az első általa legyőzött ellenfélnek véreből egy kortyot fog inni. A csatatéren általa legyőzött ellenségeinek fejét leadja a törzsfőnél, mert csak az, aki a fejeket leadta részesül a zsákmányból, különben nem kap semmit.'

Továbbá...

„Een plechtige belofte wordt door de Skythen in alle gevallen zo afgelegd: in een groot aardewerk beker mengen ze wijn met het bloed van de partijen die in verbintenis willen aangaan. Daarvoor prikken ze zich met en priem, of maken met een dolk een sneetje in hun lichaam. Vervolgens dopen zij hun zwaard, strijdbijl en werpspies in de beker, die ze na het uitspreken van lange gebeden leegdrinken. Dat doen niet allen de verdragspartners maar ook de belangrijkste mannen uit het gevolg.” Herodotos, *Het verslag van mijn onderzoek* 4. Boek 70, vertaald door Hein L. van Dolen, SUN, (Nijmegen 1996), 294.

Fordításunkban: 'Az ünnepélyes ígéret/eskü tétele a szkítáknál minden esetben a következőképpen történt: nagy agyagedényben összekevernek bort az eskütétel részvevőinek vérével, akik egymással szövetséget akarnak kötni. Ehhez azok megsúrnak magukat egy (hegyes szerszámmal) árral, vagy egy törrel sebet ejtenek testükön. Ezután bemártják kardjukat, csatabárdjaikat, dárdáikat az edénybe, melyet hosszas imádságok után kiisznak. Ezt nemcsak a szövetségkötők (vezérek) teszik, hanem azok legfontosabb emberei is a kíséretükből.'

Lám! Ismét rituális jeleneteket örökített meg a nagy történetíró. A legyőzött erejének/vérének átvétele mellett értesít az ősi szövetségkötésről, melyben a közös harc előtt a résztvevők vérükkel pecsételik meg egységüket, fegyvereik győzelmét. Lásd még Árpád törzseinek vérszerződését.

Emlékeztetőül: Mindmáig a szentmisén Jézus vérét bor formájában a misét celebráló pap veszi magához.

Ennyi alapismeret birtokában vizsgáljuk meg a tekercsen olvasható, ide vonatkozó jeleket. Az idézetek a *Papyrus Leningrad 1115* tekercs magyar nyelvű feldolgozásából származnak.⁴²

- *szívek ígéretét adom* (16-21)

- *a szívek Sólýma* (238-241)

- *szívek szívására* (299-303)

⁴² A zárójelbe tett számok a hieroglifák általunk adott sorszámát jelzik.

- szívét színak (434-437; 1413-1417; 1493-1496; 1829-1832)
- őszám szíve bennem (610-613)
- megadok Úr neked a fiú szívét (1458-1465)
- aki a fia szívét (2264-2267)
- üzeni, hogy nyelet (142-144)
- az én tápom nyelése (3093-3097)

Az első látásra elsiklik figyelmünk a szív-vel összefüggő olvasatok valódi mondanivalója felett, hiszen mai elvárásunk a szívvel kapcsolatos kifejezéseket automatikusan átvitt értelemben értékeli. Alaposabb elemzések viszont kiderül, hogy a felsorolt jelek a szív tárgyi mivoltáról értesítenek. Pontosabban... a Nílus-parti áldozati szertartások részeként a szív-szívása és nyelése – csakúgy, mint azt Herodotos, ill. Regino, a prümi apát leírása is rögzíti – a szokásos hittételeik egyike volt.

Korunk megrökönyödését legyőzve az ősi rítusokat, szokásokat a maguk nyers valóságában kell elfogadnunk, és értékelnünk. Az emberáldozatok bemutatása tehát nem volt idegen a Nílus-partján sem.

Megállapíthatjuk, hogy ugyanannak az ősi hitvilágnak az ókoron keresztül egészen napjainkig tartó áldozási szertartását írták le az idézett történetírók.

* * *

III. A kendő a kut és a gyarló

A kendő

A Papyrus Leningrad 1115 oszlopai között találkoztunk a *kendős atyával, a magyarral, aki üzen:*
⁴³ A *kendő(s)* olvasat hangjaiért a jelek felelősek: *kn-d*.

I./ Mit tudunk ezekről a hieroglifákról?

⁴³ Papyrus Leningrad 1115, 7. oszlop, 107-112.

1.) elsőként vizsgáljuk meg a hármas jelet.

1.1.) Wallis Budge még nem jelzi (talán nem is ismeri) a hieroglifa hangértékét, viszont ismeri értelmét: „A List of Hieroglyphic Characters XXV Strokes and doubtful objects: 15, – territory, estate; to complete; head, chief”⁴⁴ Fordításunkban: ’körzet, birtok; teljessé tenni; feje valaminek, főnök, vezér.’ Tehát egyik jelentése a *vezér*, vagy a *vezető feje* v.minek.

1.2.) Gardiner csak találgatja jelentését, viszont az általa helyesnek ítélt hangértékét megadja: „Aa₈ /.../ For an unknown reason, phon. *kn*, exx. *kn* ’complete’, be complete’.”⁴⁵ Ezt az értelmezést – a hieroglifa hármas egysége alapján – valóban az akkori teljességnek tekinthetjük, még akkor is, ha a jel mélyebb képértékét mi is csak találgatni tudjuk.

1.3.) A hieroglifák hangértékei alapján tehát a *kendő/kende/kündü* szó kerekedik elénk.

2.) A fentiek értelmében hangtani, pontosabban részleges értelmi és alaki azonosságot tételezünk fel a *kende* és a *kendő* szavunk között.

Lássuk csak...

2.1.) Az összes fáraó, de még a közismert nagy szfinx is *kendőt* viselt. Minden biztonnal beavatásukkor felkenték az uralkodókat, s fejüket bekötötték a *kendő*vel.

A fenti feltevésünknek egyik hiteles tárgyi bizonyítéka Tutankhamon halotti maszkjának arany és kék csikokból álló kendős fejdíszé: „De koning draagt de traditionele *nemes*-hoofdtooi, waarvan de blauwe en gouden strepen herinneren aan de zonnegod Re, wiens lichaam van goud, en haar van lapis lazuli was.”⁴⁶ Fordításunkban: ’A király a tradicionális *nemes*-fejdíszet viseli, melynek a kék és arany csíkjai a napisten Re-re emlékeztetnek, kinek teste aranyból, haja lapis-lazuliból volt.’

2.2.) Gardiner középbirodalmi gyűjteményében a hieroglifák között (Sign-list) nem szerepel ez a *kendős fejdísz*. Helyette Hannig szótárához fordulunk bővebb magyarázatért.⁴⁷

„ , det (2) **nms** (1) Leinenbinde, den Leib bekleiden mit dem *Nemes*-stoff. (2) *Nemes* Kopftuch (d. Könings, Gottes).”⁴⁸ Fordításunkban: ’(1) Vászonzötés, a testet befedni a *nemes*-anyaggal. (2) *Nemes*-fejkendő (Királyok, Istenek).’

Hannig tehát nemcsak a kétféle azonosítását ismerte fel – nevezetesen mint *vászonz* anyag, ill. a *fejkendő* –, hanem bemutatja az *Extended library*-ban a hieroglif változatát is: .⁴⁹

2.3.) Érdekes megfigyelni, hogy elődjük W.Budge is felsorolta már a *kendő* különböző formáit: „A List of Hieroglyphic Characters XVIII. Clothing, Crowns, Ornaments, etc. → 3- *k* (late) covering for head and neck; 4,5 – the same with uraeus, symbol of royalty.”⁵⁰ Fordításunkban: ’

⁴⁴ E.A.Wallis Budge, *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary*, Vol I. (New York, 1978), cxlvii.

⁴⁵ Gardiner, *op. cit.*, 541.

⁴⁶ M.V. Seton-Williams, *Het goud van Toetanchamon* (Alphen aan de Rijn, 1983), 80-81.

⁴⁷ Egyébként Gardiner is ismeri a szó hieroglifás összetevőit, de ő ezt máshol jelzi: *op. cit.*, *Egyptian-English Vocabulary*, 574. → *nms*, a royal head-dress.”

⁴⁸ Reiner Hannig, *Großes Handwörterbuch Ägyptisch-Deutsch* Philipp von Zaber (Mainz, 1995), 414.

⁴⁹ Hannig, *op. cit.*, 1159.

⁵⁰ E.A.Wallis Budge, *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary*, Vol I. (New York, 1978), cxxxiv.

3- *k* (későkori) a fej és a tarkó/nyak befedése; 4,5 azonos a kobrakígyóval, királyi szimbólum.' Budge a *fejkendő/királyi fejdísz* kései hangértékét tehát 'k'-ban határozta meg.

2.4.) Ma ismert változatai Gardiner *Extended Library*: S₅₇; S_{57A}; S_{57B}; S_{57C}.⁵¹:

3.) Lássuk részletesebben is hieroglifás átírásának pontos jelentését:

Gardiner,   *nms*, a royal head-dress.⁵² Az „n” hieroglifa régi ismerősünk, másrészt...

3.1.) „T₃₄-es jel butcher's knife – Ideo. *nm* 'knife(?)'. Hence phon. *nm*, exx.   *nmh* 'orphan';   *hnms* 'friend'.⁵³ Értelme tehát az *árva* és a *barát* változatok mellett a *hentes kése*!

Feltűnő, hogy hangalakja már önmagában is *nm*. Mi több, hiba valamit önmagával magyarázni, pontosabban ugyanazt a jelet egyszer, mint *ideo.*, másodjára, mint hangtani meghatározó, *det.* ugyanabban a jelcsoportban szerepeltetni. Egyébként sem kés alakú ez a jel.

3.2.) Másrészt érdekes az S₂₈-as jel értelmezése. Hangértékét Gardiner nem ismeri, szerinte csak meghatározó (determinativum) a   jelcsoportban *hbs* 'clothe', 'clothing', azaz ruházat értelemmel. (Magyar hangzósítása *hbs* → HiBáS.) Sőt! Ő is leírja a fejdísz hieroglifáit, most már a kezdő „n” hang nélkül: *nms* 'head-cloth'. Magyarul a *nemes-ruházatot* olvassuk. A hieroglifák tehát elmondanak valamit az utánuk álló jelről, esetünkben a ruházat anyagáról: *nemez* → *nemez-ruha*.

3.3.) Hannig bővebben tárgyalja változatait. Ezek egyike a botos emberrel kiegészítve: „*hbs* [...] (8)   *bedecken, einwickeln.*”⁵⁴ (Fordításunk: betakarni, becsavarni.) Tehát az S₂₈-as jelzésű összetett jel a szakirodalom szerint több hangértékkel rendelkezik (vagy egyáltalán nem rendelkezik hangértékkel, csak képértékkel, hiszen *det.*), nevezetesen egyszer *hibás/habos*-nak, másodsor pedig *nemes*-nek kellene olvasnunk.

Összefoglalva: az egiptológia nem ismeri kettős jel (és a) pontos hangértékét, így csak (valószínűleg értelmi) meghatározónak tekinti. Jelentése tehát ruházat, sőt, gyanítjuk, hogy a   'Imn' (the god) Amun jele alapján *isteni ruházat*.

Visszatérve a *nemes-ruha* meghatározáshoz, hiszen ez a királyi fejkendő ún. hieroglif hangértéke, megállapíthatjuk, hogy az nem a *kendő hangalakját*, hanem annak valamilyen *tulajdonságát* jelzi.

4.) Vizsgáljuk meg mai szókincsünk *nemesz/nemez* hangzású szavait. Tekintve, hogy az *sz* ↔ *z* hangok zöngétlen-zöngés párt alkotnak, vegyük elsőnek a *nemez* szót.

4.1.) A *TESZ* szerint:

⁵¹ Hannig, *op. cit.*, 1159

⁵² Gardiner, *op. cit.*, 574.

⁵³ Gardiner, *op. cit.*, 515.

⁵⁴ Hannig, *op. cit.*, 523.

„**nemez** 1395. Gyapjúból, szőrből tömörítéssel készített kelme; nyereg alá való posztó, párna. – Iráni eredetű. [...] – A magyarba a rokon nyelvi szavaktól függetlenül jöhetett át egy közelebből meg nem határozható iráni nyelvből. Az átvett alak már palatális lehetett.[...] – A nemez származtatásában török közvetítés feltevése szükségeltlen.”⁵⁵

4.2.) Czuczor-Fogarasi szerint:

„NEMEZ, (nem-ez) fn. tt. *nemezt*, tb. ék. harm. szr. *~e*. Kresznerics szerint hellen-latinul *gnaphalium*, mely Páriz-Pápainál gyapjas fű, azaz gyopár nevű növény. Molnár Albert szótárában *pannus coactilis, lana coacta*. (Szőrből kallott; összevert valamely pokrócz- vagy posztófaj). Szabó Dávidnál összevertett, avatott, pl. posztó vagy gyapjú, kalapposztó. Régi szó. „Thovábbá minapon küldtem vala k(egyelmed)nek húsz pénzt nemez-venni, the k. kiülgye meg az nemezt vele.“ (Lev-él 1529-ből. Szalay Ág. 400 m. l.). A székelyeknél különösen jelent oly szőrpokróczot, melyet a ló nyerge alá tesznek. Innen Margit életében *nemezkapcza* jelent ilyféle posztóból lábravalót, mely Molnár Albertnél *lemezkapcza*, miből az tűnik ki, hogy a *lemez* és *nemez* egy eredetűek, s azon néhány szó osztályába valók, melyekben az *l* és *n* fölcseréltetnek. Van a *lemez* szónak más jelentése is, t. i. csoroszla, vagyis azon lapos, éles vas, mely az ekegerendelyből *lefelé* állva a szántóvas előtt hasítja a földet, továbbá szélesebb értelemben jelent laposra nyújtott ércdarabot, pléhet. A lemezvas másképp *lemesvas*, miből azt következtethetni, hogy amabban az ez képző épen olyan, mint az *igaz, száraz, üdvöz, idvez* szókban az *öz, ez, az*, melyek az *as es os* és *ös* képzőknek felelnek meg. V. ö. LEMEZ, és LEMES. E szerint a *lemes* vas olyan vas, melynek *leme* van, és *lemez posztó* is am. *lemes posztó*, melynek *leme* van. [...] Mai időben szabatosan megkülönböztetve e két szót, *lemez* am. laposra kinyújtott vagy faragott szilárdabb test, pl. kőtábla, czin, vas, vagy másnemű ércztábla; s a növénytanban a levelek kiterült része; *nemez* pedig am. szőrből, gyapjúból kallott valamely pokróczféle kelme, mint a kalap, némely saru, czipő stb. anyaga.”⁵⁶

4.3.) Tekintve, hogy a *nemez*, mint anyag a magyar *posztó* szóban is „életre kel”, hallgassuk meg az erről írtakat:

„POSZTÓ, fn. tt. *posztó-t*, harm. szr. *~ja* v. *posztaja*. Szőrnemű anyagból, különösen gyapjuból szőtt vagy kallott, vagy gyúrt kelme, mely anyaga által a vászontól, tömörsége, vastagsága által holmi más vékony szövetektől, simasága által a pokróctól, daróctól különbözik, s rendesen ruhakelméül használtatik. [...] E szó csak *vász-on* hasonló gyökhangú szóval van szintén fogalmi rokonságban is. (*Vász = posz*). „A posztó s vászon között az a különbség, hogy azt a szövés után megszokták kallani, ványolni; ezt pedig nem.” (Szabó D.). Előjön a törökben is *pasztav* alakban. A persában *baszt* fejre való szövetet és *baft* általában szövetet jelent. A német *Bast* Adelung szerint nem csak sík héj, hanem félselyemből vagy teveszőrből készített szövet is.”⁵⁷

A *posztó* és *vászon* tehát csak a *kallás, ványolás* eljárásában különbözik.

4.4.) Ha a *nemes-fejkendő nemes* szavát a szakirodalom „sz” hangja helyett az „s” hanggal ejtjük, akkor a közismert *nemes, nimis, némés* szavankat kapjuk.

4.4) Czuczor-Fogarasi szerint:

„NÉMÉS, (1), (ném-és) mn. és fn. Mint mn. tárgyesete: *némés-t* v. *~et*, többese: *~ek*. Mint fn. tárgyesete: *némés-t* v. *~et*, többese: *-ek*. Általános értelemben a megszámlálhatlan szaporodások között bizonyos, mintegy kiváló nemből való, melynek vagy kinek eredete nem homályos, nem bizonytalan, hanem oly kitűnő, hogy az megkülönböztetést, emlékezetben tartást igényel, tehát jeles eredetű, nem közönséges származású. Innen érthetők következő jelentései [...] 2) Emberről mint polgári társaság tagjáról szólva, oly személy, ki a társadalom többi tagjai fölött különös előnyökkel és szabadalmakkal bir, s több hasonlókkal együtt az illető társadalomnak fensőbb osztályát képezi, s nemességére, kivált a mult időkben, sokat tartott.”⁵⁸

Összegezve a *nms*, a royal head-dress írású és jelentésű hieroglifák értelmét megállapíthatjuk, hogy a *nemez*, illetve *nemes* összetevők mint jelzők szerepelnek a királyi fejdísz meghatározó összetételben. Lehetséges változataként a *kendő* anyagát, a *nemezt*, vagy *posztót/vásznat*

⁵⁵ TESZ 2, 1012.

⁵⁶ Czuczor-Fogarasi 4, *op.cit.*, 803.

⁵⁷ Czuczor-Fogarasi 5, *op.cit.*, 329.

⁵⁸ Czuczor-Fogarasi 4, *op.cit.*, 795.

jelenti, illetve elképzelhető, hogy a mai értelmében vett *nemesi* származás, viselet áll a *kendős* szavunk előtt.

Továbbá megállapíthatjuk, hogy a *kende/kündü/kendő* szavunk mássalhangzós vázával nem találoztunk a szakirodalom által hézagosan ismertett S₅₇-es hieroglifa meghatározásánál.

II./ Tekintve, hogy a hieroglifák egyenesen a *kende*, *kündü* hangzósításúak, foglaljuk össze a *kende* méltóságról alkotott ismereteinket.

a.) *TESZ*: „*kende* 930. Ótörök, közelebről talán kazár eredetű./.../ Magyaroknál a főméltóság neve”⁵⁹

b.) Herényi István így vélekedik a kenderől: „A kettősfejedelemségnél szóltunk már a kenderől. Maszudi a 870-es években, világhistóriájában már említi a magyaroknál a *kende* méltóságot. A későbbi nyugati, bizánci és arab források ezt csak megerősítik.⁶⁰ Vita van a történészek között is, hogy a *kende* a magyaroknál szakrális királyság volt-e? Megítélésünk szerint a korok között különböztetni kell. Annyi bizonyos, hogy ahol a *kende* (Kurszán) Árpáddal együtt hadvezérként szerepel, már nem szakrális fejedelem. Viszont nem zárhatjuk ki annak a lehetőségét, hogy a *kende* eredetileg, talán még a kilencedik század elején is szakrális fejedelem lehetett. Nem lehet véletlen, hogy a Kurszán nemzetségéből származó pomázi Chikó és a sülyi Etele család címerében található angyal égi származásra utal, továbbá erre utal a kíséret kékkend neve is. A köktürk égi törököt jelent. Hogy mikor alakult át a szakrális királyság valóságos hadvezérséggé, arra forrás hiányában még csak nem is utalhatunk. [...] Azt már említettük, hogy a **kendék kék neve égit jelent**, tehát szakrális nevet viseltek. Ezzel alátámasztjuk azt a véleményünket, hogy kezdetben létezett egy szakrális *kende*, csak később lett hadvezér. (Dzsahjáni 820?) Ha a "kende" tényleg a "kender kagánságra" vezethető vissza, akkor a *kende* a kazár birodalom harmadik fejedelme volt. S miután a kazár kagán kísérete kálizokból állott, talán nem járunk messze az igazságtól, ha úgy képzeljük, hogy a kender kagán is a kazár kagán udvarában élő kálizok közül választotta kíséretét. A kálizok egyébként alánok voltak. Harmatta különbözteti meg a chorezmi alánokat (kálizok) és a kaukázusi alánokat, az ászokat.²⁵ (Ász, oszlár, jász, oszét.) A *kendék* népéről még a XIII. században is van feljegyzés.²⁶ Totemállata a szarvas.”⁶¹ (A vastagbetűs kiemelés tőlünk származik.)

A *kendék kék* neve elgondolkodtató. A királyok színe az ősidőktől kezdve mindmáig a kék szín. Ez egyúttal az égboltot jelezi, azaz az isteni származásukra utal. A kék szín, a Nílus-parti sírkamrák alapszíne, sőt a királyi *kendőn* – az egyiptológia elnevezésében a *nemes-fejdiszen* – a Nap arany színe mellett csíkjainak másik alapszíne. Lásd Tutanchamon fejdisztét. A *kék-kende* név a közvetlen égi kapcsolatra utal.

c.) A *kendét* a honfoglalás kori népek szakrális uralkodónak tartották. Ha elfogadjuk, hogy a *kender kagán* azonos a *kendével* (Herényi István), akkor összevethetjük a kagánokról írtakkal. Kmosko Mihály gyűjtése szerint:

„A türk feliratok szerint a türk uralkodó, a kagán az Ég-istenhez hasonló, az Ég-isten hozta létre, azaz „gyártotta”: *tengri teg tengri jaratmis türk Bilge kagan*. A kagán ugyanúgy gyakorolja a teljhatalmat a birodalomban, ahogy az Ég-isten a kozmoszban. A tengrizmusra jellemző a *szent királyság*.

Ibn Fadlán a kazárokkal kapcsolatban írja le, hogy a kagán a nép jólétének letéteményese, akinek ha lejár az ideje, rituálisan meggyilkolják. A 10. századi al-Isztahri leírja a kazárokról, hogy az új kagánt selyemzsinórral fojtogatni kezdik, amíg lélegzetét nem veszti, s ekkor megkérdezik tőle, hány évig

⁵⁹ *TESZ* II, 441.

⁶⁰ Forrásként Györffy I. jelöli meg.

⁶¹ Herényi István, *A három fejedelem és a kíséreteik, Kende, Gyula, Horka (Kékkendek, Kálizok Herények)* Internet változat.

akar uralkodni. Ha ezen idő előtt nem hal meg, akkor megölik. Az Északi Csou-dinaszti évkönyvei hasonlót írnak a türkökről. **Az új uralkodót egy nemezbe tekerik, kilencszer megforgatják**, ezután nagy hajlongások közepette lóra ültetik és meglovagoltatják, majd selyemzsinórral úgy fojtogatják, hogy éppen csak életben marad. Ekkor gyorsan megkérdik, mennyi ideig akar kagán maradni, s ekkor ő – alig van magánál – érthetetlen szavakat mormol. Ebből vonja le azután környezete a következtetést, hány évig fog uralkodni, s ha nem hal meg ezelőtt, akkor megölik. 750 körüli időkből származó ujgur feliratokból is találtak utalást hasonló szokásra.

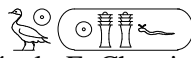
A szakrális uralkodó és a hatalmat ténylegesen gyakorló helyettese alkották a szakrális kettős királyság intézményét.”⁶²

Ebben a felettrebb érdekes felsorolásban számunkra két lényeges gondolat rejtőzik:

- 1.) Az új uralkodót **nemezbe** tekerik, **kilencszer** megforgatják,
- 2.) A kagán *szentsége* a török népeknél azt jelenti, hogy **kut**-ja van. A tekercs olvasása és elemzése során is ezekkel a fogalmakkal találkoztunk.

A *nemezbe tekerés* ősi szokását évezredekkel korábban az ősi Nílus-partján találjuk, kendős királyok sokasága, ránk maradt szobrai, ábrázolásai nyújtanak ezirányban bőséges bizonyítást

A képen *Ra'djedef* király kvarzit fejkendős képe látható az ún. ureus-szal, a kobra kígyóval. E. Chassinat, Museum du Louvre, Paris. Uralkodása a ma érvényes kronológia szerint a IV. Disztiára tehető, Cheops fáraót követte. Más szóval az egyiptológia vélekedésével ellentétben nemcsak a Középbiradalomban használatos királyi viselet, de már a piramisépítők idején is ismert fejdísz volt.

d.) Mielőtt tovább fűznénk gondolatainkat ismerkedjünk meg a *kn* hangok magyar nyelvű változataival

- A *k-n* mássalhangzós tő sok mindent takarhat, hangzósítása a *kantól* a *körig* százféle változatban ismeretes. Olvasatunkban a gardineri *KeN* hangalakot vettük át, így tekintjük meg *ken* szavunk etimológiáját: „KEN, áth. m. *ken-t*. Rokon a híg nedvet, különösen a sebekből folyót jelentő *geny* szóval, tájszokásilag *keny*. Mindkettőnek eredeti gyöke pedig a szétömlést, olvadást jelentő *en* v. *eny*, mely megvan az *enged*, *enyik*, *enyek*, *enyekes*, *enyészik*, *enyv* szók gyökeiben s a *k* itt is mint több más szóban előlehellet.” „KEND, (2), (*ken-d*) áth. m. *kend-étt*, htn. *~eni* v. *~ni*. Az egyszerű *ken* igének *d*-vel toldott módosítványa. Származékai: *kendő*, *kende-fende*, *kendőz*.”⁶³ Nem lettünk sokkal okosabbak.
- A *TESZ* is tanácstalan: „**ken** 1138 /.../ Ismeretlen eredetű.”⁶⁴

Minden esetre a királyi koronázások szertartásának egyik része az ún. „felkenés”, és a *kendő/palást* és a *saru felvétele* volt.

Erről Decsy Sámuel a következőképpen ír:

„Mivel jó fejedelem, a’ mi kezünkben, a’ kik a’ mi meg váltó Krisztusunknak képét viseljük ezen dologban, fogod a’ fzent kenetet, és az Ország klenodiumait el venni; hafznos lefzen, hogy tégedet azon teherre, a’ melyre vagy válafztatva, megemlékeztessünk.”⁶⁵

„A’ midön jobb kezének hüvelykét a’ fzent olajba mártván a’ *Primás*, avagy az Elztergomi Érsek, markát, jobb vála lapoczkáját, és a válla közit meg keni, ’s a’ kenés alatt így buzgolkodik: „Isten Istennek Fia, Jesus Kristus mi istenünk, a’ ki minden sorsosi felett, örömmek olajával az Atya által felkenetett, ezen fzent olajnak reád való töltésével, botsássa reád vigafztaló Sz. Lelkénel áldását, és te fzívednek belső rejtekéig öntse azt által, hogy...”⁶⁶ Majd így folytatja:

⁶² Kmoskó Mihály: *A magyar őstörténet muszlim forrásai* (Aetas).Internet.

⁶³ Czuczor-Fogarasi 3, *op. cit.*, 506-507.

⁶⁴ *TESZ* II, 439.

⁶⁵ Decsy Sámuel, *A Magyar Szent Koronának és az ahoz tartozó tárgyaknak históriája*, (Bétsben MDCCXCIX), 523.

⁶⁶ Decsy Sámuel, *op. cit.*, 528.

„E’ meg lévén, fel kel a’ király a’ párnáról, és a’ fő Komornyik, ’s Udvarnok mesterekkel ismét az oltár háta mellé megyen, a’ hol le töröltetvén az olaj testéről, fel öltöztetik, Sz. *István* palástya és sarui réá adatnak, és a’ szentek szentének jobb részén kézfízített fedeles királyi székben ültetettvén, jobbjára felül a’ Kalotsai Érsek, balja felül a’ udvarnok mester le ülnek.”⁶⁷

Az itt leírt szertartás több ezer évvel az ősi beavatások után természetesen csak jelképes lehet. Másrészt az olaj (mint később látni fogjuk a *kut*) rituális felkenése, és a *kendő* helyett a *palást* felvétele a kereszténység idejére átültetett hasonló, ősi szertartásról tanúskodik.

A *kend(e)*, *kündü*, de a *kendő* szó tovább élt a *kön-t-ös* szóban is. Tisztán követhetők jelentésváltozásai:

„KÖNTÖS, (kön-t-ös v. köm-t-ös) fn. tt. *köntös-t*, tb. ~ök, harm. szr. ~e. 1) Szorosb ért. felső öltöny, mely köpeny gyanánt takarja a testet. Innen a közmondás: *Jó a köntös, mind téiben, mind nyáron.* (Pallium aptum est ad omne anni tempus.) A köntöst lógva viselték, innen: *köntös ujjába való kutya* (canis meliteus.) Páriz Pápai. A köntös úri diszruha volt. *Köntös tisztesség.* (Km.). *Köntös cifrázata, galléra. Hosszu köntös port csinál.* (Km.). *A szép köntöst inkább mocskolja a rossz erkölcs, mint a sár.* (Km.). *Beinná a Krisztus köntösét is, változattal: palástját.* Rokon hozzá a görög szótárakban följegyzett *χαυδῶς* mint a perzsák s médoknál divatozott hosszú felöltő, tájszokásilag: *kantus*; törökül: *kontos*. Minthogy a *köpeny*-féle ruhának fő rendeltetése a testet beburkolni, innen látható, hogy a *köntös* gyöke a testre gömbölyödő burkot jelentő *kön* v. *köm*, melyből lett, *köm-t* elavult ige, s ebből *kömt-ös* v. *könt-ös*, mint *pirit*, *piritos*, *magaszt*, *magasztos*. [...] *A köntös nem tesz pappá.* (Km.)”⁶⁸

A köntös tehát úri viselet volt, mi több a *köntös tisztesség* is ismert fogalom volt. A médeknél a *kantus*, törökül a *kontos* szavak is egy *köpeny félét* jelentenek, írja Czuczor-Fogarasi. A *kanta* szóról már megállapítottuk, hogy *áldozati tárgyat tartó edény*, tehát az áldozat bemutatásának egyik attribútuma. A köntöst viselők feladata volt az áldozat bemutatása, nemhiába írta Czuczor-Fogarasi, hogy *a köntös nem tesz pappá*. Sőt! Krisztus *köntöse a palásttal* azonos, így feltehető, hogy a *királyi köntösök* vagy *palástok* az ősi isteni származásról tanúskodó Nílus-parti *kendős méltóság* későkori jelzése.

Ebben a vizsgálatban eltekintünk a K-N→K-P-N → K-F-N további változatoktól, lásd *köntös*, *kötény*, *kötöny*, *kaftán*, *kaptan*, *kepenek* stb. szavak elemzésétől.

e.) De lépünk tovább, és vizsgáljuk meg Padányi Viktor feltevését is.

„Amennyiben a fenti anyagot elég szilárd alapnak tekintjük egy történelmi elmélethez, úgy az első és második egyiptomi dinasztia HOR-AHA-ja társuralkodó, „végrehajtó kiskirály” és a főkirály elfogadott utódja volt. Esszerint az egyiptomi király uralkodási idejének egésze két részből állt: HOR-AHA periódusa alatt felette állt a visszavonult „Isten-király”, akinek halála után ő lett „Isten-király” és utódja a HOR-AHA. Ez a rendszer így két személy egyidejű királyságát tárja fel oly módon, hogy az A uralkodó idejének „Isteni” szakasza és a C uralkodó HOR-AHA szakasza adja a B uralkodó teljes uralkodási idejét. E rendszer figyelemre méltó jellegzetessége, hogy pontos magyarázatot ad Manetho, az első két dinasztia bemutatásának ellentmondásos és lejáratos listájára.”⁶⁹

Tetszetős feltételezés, még akkor is, ha biztos támpontokat nem találunk a Nílus-parti történelemben.

Minden esetre, ha elfogadjuk azt, hogy a királyok *kendős* ábrázolása, viselete a kende időszakokra utal, akkor Padányi elmélete, akár annak az idők folyamán megváltozott formájában is korszakalkotó.

Néhány kérdés sajnos továbbra is megválaszolatlanul maradt.

⁶⁷ Decsy Sámuel, *op. cit.*, 529.

⁶⁸ Czuczor-Fogarasi, *op. cit.*, 1072.

⁶⁹ Padányi, *Két tanulmány, HOR-AHA-HARKU-HORKA*, (Sydney, 1964), 13. Magyar kiadását közreadja A Magyar Adorján Baráti Kör (Budapest, 1977), fordította Imre Kálmán.

- Miért nem látjuk a HOR-AHA társuralkodó *kende/isten* avatásának nyomait az uralkodók nevében, listáján.
- A királyok nevei között első helyen áll a Horusz név, de sehol sem látjuk a kende/kendős nevét.
- A társuralkodó fogalom természetesen többszörösen is felbukkan a dinasztikus idők során, de a *horka* → *kende* átváltozásról nincsenek írásos adataink.
- Elképzelhető, hogy a trónralépésekor nemcsak a *sólyom* nevet, de egyúttal a *kendős* méltóságot is elnyerte a következő uralkodó.

Eddigi ismereteink szerint A Nílus-parti királyok legtöbbje minden bizonnyal egyszerre volt *horka* és *kende* is.

A *kut*

A tekercs olvasása során többször is találkoztunk a $\triangleleft$ | jelekkel. Olvasata rendre a *ht* transliteráció alapján *ku-t*, ill. *kut-at* volt.⁷⁰ Mint azt már tárgyalásuk során jeleztük a női szemérem hieroglif ábrázolását látjuk magunk előtt. A jel *kut* hang és képértéke az általános női *nem* meghatározáshoz vezetett. Másrészt a *kut*-nak más, számunkra ma már ismeretlen jelentése is volt.

Mit lehet tudni a *kut*-ról?

„A kagán *szentsége* a török népeknél azt jelenti, hogy *kut*-ja van. A *kut* egy szerencsét hozó szubsztancia, ami mögött materiális képzetek rejlenek, ami a kirgizeknél egyik formájában vörös zselé alakban csöpög a sátor nyílásán keresztül a tűzhelyre. De a *kut* jelentett talizmánt, bálványt, életerőt, lelket, szerencsét, boldogságot is.

A *kut* egy szerencsét hozó szubsztancia a tengrizmusban, amit az Ég-isten, *Tengri* ad arra érdemesült embereknek. Az uralkodó *kut*-ja egész népének szerencséjére kihat. Ettől az uralkodó, a kagán égi szakralitást és felhatalmazást nyer, amit dinasztíája is örököl. A *kut*-hoz materiális képzetek tapadnak, ha az uralkodó *kut*-ja elfogy, elkeskenyedik, akkor meghal.

A kirgizeknél a *kut* jelentése *életerő*, a *lélek*, az ótörök, arab nyelvekben a *szerecsse*, *boldogság*.

Maszúdi leírja, hogy a kagán *kut*-ja elvesztésének a kazároknál különös jelentősége volt. A kazárok ekkor szakrális kettős királyság alatt éltek. A szakrális kagán melletti alárendelt társuralkodó, a kagán-bég végezte a tényleges kormányzást. Ha az országot balszerencse vagy háború érte, akkor Maszúdi szerint az emberek és a nemesek a társuralkodóhoz mentek, mondván, hogy a kagán nekik balszerencsét hoz, ölje meg őt, vagy adja ki nekik. A kagán-bég néha megölte a kagánt, máskor azonban megvédte őt, mondván semmiben sem bűnös.

A *kut* véges voltához és elfogytához kapcsolódott az módszer is, ahogy a szakrális uralkodó uralkodási idejét meghatározták. A 10. századi al-Isztahri leírja a kazárokról, hogy ... a leírást feljebb idéztük.

De figyelemre méltó az a tény is, hogy a turfáni uralkodó sohasem viselte a *kagán* címet, mint a kanszui és kucsai ujugurok uralkodói, akik a vezető jaglakar nemzetségből származtak. A turfáni uralkodó az *iduk-kut/idikut* 'szent szerencse' titulust viselte, amely cím már az orhoni türk feliratokon is szerepelt. Érdekes módon éppen annak a baszmil törzsnek a vezetőjét hívták így, amely a 750-es években már Bes-balikban települt meg. Ez talán azt is érthetővé teszi, hogy Pang-tegin ujugurjai miért éppen e két várost, Bes-balikot és Turfánt kerülték ki, illetve nem foglalták el.⁷¹

Gardiner rendszerében a magyar olvasatú *kút* jele a következőképpen néz ki:

⁷⁰ A hajótörött története: 1003-1005;1208-1210; 2557-2560; 2742-2744 jelek.

⁷¹ *Kempelen Farkas digitális tankönyvtár*, 8. *Turkesztáni ujugurok*. Bibliografia: *Történetükről*: A. G. MALJAVKIN, *Ujugurskie gosudarstva v IX–XII vv. Novosibirsk*, 1983. 116–194. *A turfáni ujugurok művelődéséről*: A. VON GABAIN, *Das Leben im uigurischen Königreich von Qoco (850–1250) I–II*. Wiesbaden, 1973.

„F₃₂ animal's belly showing teats and tail – Ideo. in | *ht* 'belly', 'body'. Hence phon. *h*.”⁷²

Összefoglalva:

A *kút* szavunk, rövid „u”-s változata a *kut* a sztyeppei népek történetében a kiváltságos vezetők égi ajándékát jelentette. A tengrizmus egyik alaptétele ez, az ég istene, Tengri ruházta fel ezt a kiválasztott személyt ezzel a „szubstanciával”. Ha a vezér kutja elfogyott, akkor a rituális szokásaik betartásával újat választottak. Kérdés, hogy hová nyúlnak vissza ezek a gyökerek?

A szó szoros értelmében is felfoghatjuk ezt a jelenséget, hiszen a *kút* → *víz* → *élet* fogalma mindmáig szorosan összefügg.

A Nílus partján a mégis az égi eredet, az emberfeletti képességek megtestesítését látjuk a *kut* fogalmában.

A *kagán* méltóság meghatározásával a hieroglifák között (eddig még) nem talákoztunk. Helyette a bemutatott és részletezett *kendő/kende* szerepel, aki mellett a *ARC/KaL/HoR/horka* bírői-vezéri tisztségviselő követhető lépten nyomon. Az *ARC/HoR-ka* – a tekercs tanúsága szerint – egyúttal az égi adománnyal, a | *kut*-tal rendelkezett.

A gyarló

Szorosan összefügg a *kende* és a *horka* ősi méltóságokkal a *gyula* tisztség is. Létezett-e ez a fogalom a Nílus partján is, ill. találkozunk-e a vizsgált tekercsen jelzésével?

Vizsgálatunk az azonos hangalakú *dr* jelek eddigi GyaR-Ló olvasatára irányul (a nyitott száj *r* jele az óbirodalmi hangtanban még *l* hangot képviselt).

„M₃₆ bundle of flax stems showing the bolls – Phon. *dr*, exx. *dr* 'since'. 'hold fast'; 'bind together'.”⁷³ Gyakorlatilag összekötött lenzárakat látunk.

A tekercsen háromszor találkoztunk ezekkel a hieroglifákkal: a 624-625; 2135-2136; és a 3040-3041 számmal jelöltük őket. Kérdés, hogy értelmesen olvashatjuk-e *Gyu-La*-nak?

- A   622-627 jelek olvasatai: 1.) *ÉN a zúzó, a GyaR-Ló gyászol-ok.* 2.) *ÉN a zúzó Gyu-La gyászol-ok.*
- A   2135-2139 olvasatai: 1.) *Az éLő GyaR(ló) fia zúzva.* A *gyar-ló* szó ebben a sorrendben nem olvasható, csak a *ló-gyar*, vagy *éLő Gyar(lo)*. 2.) *A GyuLa fia zúzva.* A tekercsen ebben az esetben a   jelek sorrendje fordított.
- A   3039-3041 olvasatai: 1.) *éL a gyarló fia.* 2.) *éL a GyuLa fia.*

Gyakorlatilag mindhárom esetben felcserélhető a *gyarló* szó a *gyula* méltósággal. Annál is inkább, mert a *zúzó/zúzva* jelzőkkel, mint valószínűleg egyik tulajdonságával, kétszer is találkoztunk.

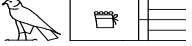
Sőt!

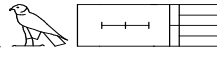
Padányi gondolatsorát a *horka* – *kende* kettős királtságáról kiegészíthetjük az első dinasztia további szereplőivel:

Hannig gyűjtése szerint:

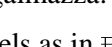

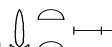
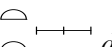
⁷² Gardiner, *op. cit.*, 465.

⁷³ Gardiner, *op. cit.*, 484.

Horus Djer (Athothis) dr (j), aki az első Dinasztia 3. királya volt, szintén a GY-L mássalhangzós vázat hordja. Hor-Gyul lehetne az olvasata. Egyébként a 2. királyként jelzett Atoti (?) nevét Hannig megkérdőjelezi, elképzelhető, hogy ő azonos volt az ún. Hor-Djer királlyal.

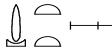

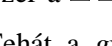
Másrészt a szakirodalom ugyanennek a Horus-Djer-nek nevezett fáraó hieroglifáit a alakban is ismeri! Ezzel felmerül a kérdés, hogy miért került az eddig KeN(de) olvasatú jel a GyUL helyére?

A választ Gardiner így fogalmazza:

„Aa₈ irrigation runnels as in N₂₄ – Ideo. or det. in var. d^rtt 'estate'.”⁷⁴

Az *estate* jelentése itt *magas/előkelő* származású, előkelő.

Tehát a KeN→kende és a GyuL→gyula ebben az esetben azonos személyt jelölt! A két T-T jelet többféleképpen olvashatjuk, az iTaT, eTeT, aT(d)Ta, aDaT stb. Egyébként innen származnak Atoti fáraó „t” hangjai.

De nézzük meg még egyszer a jeleket, mit látunk közöttük? Tűz-élesztő fadarabot, az ún. *tűzsodró* készséget: . Tehát a *gyulladás*, a *tűz gyújtás* jele magyarázza a KeN hieroglifa értelmét.

Innentől kezdve csak bonyolódik a *gyula* szerepe, hiszen nemcsak az uralkodó király, hanem *kende* is megjelenik a hieroglifái között.

Nem kis meglepetésünkre a *gyula* a honfoglalás korában a *fény gyújtója* is volt. Gyújtás arab szerzők tollából:

„Harminc évvel korábban Ibn Fadlán azt írja, hogy a másik király – akinek címe *kagán-bég* – mindennap a nagy kagán elé járult mezítláb, egy fadarabbal a kezében. **Amikor a nagy kagán köszöntötte őt, akkor meggyújtja előtte a fadarabot és a jobbára ül, a trónusra.** Ez a fadarab, vagy fáklya a nyugati törökben és a mongolban *dzsula*, a köztörökben *jula*, és innen származik a magyarok második királyának a neve: *dzsula*, *dzsila* vagy mai magyar nyelven *gyula*. A kagán ekkor még négyhavonta megjelent a nyilvánosság előtt, ha pedig kilovagolt, akkor egész serege vele volt, de csak egy mérföld távolságból, hogy ne láthassák őt. Ha valaki találkozott vele, akkor arcra borult, és nem emelte fel a fejét, amíg el nem haladt mellette.

Ibn Fadlán még a szakralizálódás korábbi fokát írja le, mint a 956 előtti Maszúdi, de a Dzsajhánihagyomány is az Ibn Fadlánhoz hasonló helyzetet ír le, a *hazar hakan* (kazár kagán) és az *isad* kettős királyságát, az előbbi névleges, az utóbbi tényleges hatalmával.”⁷⁵(A vastagbetűs kiemelés tőlünk származik.)

Czuczor Fogarasi a *gyújt* szóróla következőket írja:

„GYÚJT, GYUJT, (gyú-ít) áth. m. *gyujt-ott*, htn. *~ni* v. *~ani*. A *gyu* gyök alkalmasint hangutánzó, (valamint a *sü* gyök és *hő*, *fő* szók), s jelenti azon hangot, melyet hallani, midőn valami hirtelen lángra kap, tüzet fog, innen lett *gyu-ít*, *gyujt*, hasonló származatúak *fu-ít fujt*, *su-ít sujt*, *hú-t*, *fű-t*, (régen hüjt, fűjt). Rokonok különösebben a *gyú* gyökkel a szanszkrit *dah* (ég), hellen *δαω*, török *jak-mak*, a magyar *sü*, honnan *süt* stb. V. ö. GYÚL. Egyébiránt rokonítható *gyű* gyökkel is, minthogy a *gyulás*- vagy *gyujtás*nál is mintegy a melegség egy pontba gyűl, s ez által tűz fokára emelkedik. Értelme: eszközli, hogy valami égni kezdjen, lángra kapjon.”⁷⁶

Megjegyezzük, hogy a szerzőpáros a *gyú* gyök rokonaként a *gyű* gyököt tartja számon.

A *gyula* tehát *gyújtott*! Magyar méltóságnév, s csak magyarul érthető!

⁷⁴ Gardiner, *op. cit.*, 540.

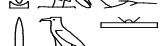
⁷⁵ Róna-Tas András. *A honfoglaló magyar nép*. Balassi Kiadó Budapest 1997. ISBN 963 506 140 4, Internet.

⁷⁶ Czuczor Fogarasi II, *op. cit.*, 1237.

A fentiekben jelzett *tűzsodró* jelét Gardiner így értelmezi:

„U₂₈ fire-drill (Dyn. XVIII) – Cf. $d\beta$ 'fire-drill'. [...] In group-writing   or is phon. *d*.”⁷⁷

A papyrus-on a következő jelek olvashatók:

- 12-15-ös jelek hangzósítása: *Ő, a Gyúl uRa a Magyarak.* (Esetleg Ü-GyeL)
- 807-811-es hieroglifák hangzósítása: *a Gyúl úR TöR(négyel), KöT.*
- 1176-1179-es jelek hangzósítása: *Gyúl uRa a Magyaroknak.*

Érdekes megfigyelni, hogy a hieroglifa továbbiakban csak a *Hor Dewen* (Dynastie 1 Nr. 5) király kartusában, a jel pedig csak a Hor Hetepsechemui (Dynastie 2 Nr. 1) király kartusában fordul elő. A többi királyi névben, a dinasztiaiák sorában egyik sem szerepel!

Miért nincs a kartusokban követhető folytatása?

Pontos válasszal nem szolgálhatunk. Csak feltételezzük, hogy *gyula* méltóság viselője a király alattvalója volt (ez egybehangzik a bizánci császár VII. Konstantin feljegyzésével), így ezek a jelek nem tartozhattak a király nevét alkotó hieroglifák közé.

Összefoglalva ismereteinket megállapíthatjuk, hogy a *GY-R* → óbirodalmi *GY-L* hang-vázú hieroglifákból két fajta is szerepel a vizsgált tekercsen.

- 1.) A *d(dʒ)* a *GYÚ* töre vezethető vissza, hiszen nemcsak a nemzetközi transliterációs értéke, hanem a képértéke is a tűz gyújtásához szükséges eszközökre utal, *gyű*-jt!
- 2.) A *dr* hieroglifák → óbirodalmi *GY-L* váza pedig a *Gyű-L* szótőben található. Ezt jelzik a jel rajzán a *gyű*-jt-ött, összekötött növény szárak.

Gyakorlatilag mindkettő a *GyuLa* olvasathoz vezetett. Valószínű, hogy a már korábban jelzett *zúzás* mellett a *gyűjtés* és a *gyújtás* is a *gyula* feladatai között szerepelt.

* * *

Összegezve a *kende*, a *horka* és a *gyula* honfoglaláskori méltóságok eredetét, megállapíthatjuk, hogy már több ezer évvel korábban mindhárom az ősi Nílus partján is ismerték, a *kendős/nemes* *kende* valóban királyi cím, ill. viselet volt, míg a *hor(ka)*, és a *gyula* kisebb rangú végrehajtók voltak.

Hieroglifákkal írt jelek követhetők a Nílus-parti írás több-ezer éves történetében.

⁷⁷ Gardiner, *op. cit.*, 519.

